

Miskolci Egyetem

Gazdaságtudományi Kar

Marketing és Turizmus Intézet

**Pénzügyi tudatosság elemzése a Miskolci Egyetem hallgatói
körében**

Iski Patrícia

2019

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	4
1.1 Témaválasztás indoklása.....	4
1.2 A kutatás célja.....	6
2. Szakirodalmi áttekintés	9
2.1 Szolgáltatás értelmezése, sajátosságai	9
2.2 A bankok működése.....	11
2.3 Banki szolgáltatás típusok és sajátosságaik	13
2.4 Vevőorientáció	15
2.5 A sikeres bank ismérvei	16
2.6 Pénzügyi tudatosság definiálása	17
2.7 A pénzügyi kultúra fontossága	21
2.8 A pénzügyi kultúrát alakító tényezők	22
2.9 Fiatalok pénzügyi kultúrája	32
3. A pénzügyi tudatosság kutatása	35
3.1 Kutatás felépítése	35
3.2 Pénzügyi kultúra helyzete Magyarországon	35
3.3 A pénzügyi kultúra fejlesztése Magyarországon	39
3.4 Pénzügyi tudatosság mérése	43
3.5 A kutatás hipotézisei és kérdései	44
3.6 A primer kutatás módszertana	45
4. A kutatás eredményei és a kérdések összevetése	48
4.1 Leíró statisztikai adatok a kitöltőkről	48
4.2 Pénzügyekről általánosságban	49
4.3 Megtakarítási szokások.....	50

4.4	Pénzügyi ismeretek	52
4.5	Pénzügyi szokások.....	54
4.6	Hitellel kapcsolatos kérdések.....	55
4.7	Nemek és karok szerinti különbségek	57
4.8	A kutatás eredményeinek összegzése	60
5.	Javaslattétel	61
6.	Összefoglalás.....	64
7.	Irodalomjegyzék.....	66
8.	Ábra- és táblázatjegyzék	69
9.	Summary	70
10.	Mellékletek	71

1. BEVEZETÉS

1.1 Témaválasztás indoklása

Adam J. Jackson angol író gondolatával szeretném nyitni szakdolgozatomat:

„A világ összes pénze sem ér semmit, ha fogalmunk sincs, hogyan bánjunk a pénzzel.”
(Adam J. Jackson, 2008)

Az idézet ugyan nem napjainkban született, mégis helytállónak bizonyul, ugyanis hiába jut az ember sok pénzhez, ha nem tudja azt beosztani és a megfelelő módon gazdálkodni vele. A szükséges ismeretek és tájékozottság híján nem sokáig lesz annak birtokosa. A pénzügyi tudatosságnak egyre nagyobb szerepe van felgyorsult, modern világunkban.

Vegyük példaként néhány felelőtlen lottónyertes történetét. A médiában számtalan eset fellelhető, ami beszámol ezen személyek bukásáról. A nyeremény átvétele után megkezdődik a legnagyobb vágyak és álmok beteljesítése, mely mértéktelen költekezéssel és meggondolatlan pénzszerzéssel párosul. Megfelelő pénzügyi felkészültség vagy tanácsadó nélkül egy milliárdos is könnyen a lejtőn találhatja magát. Okos döntésnek bizonyulhat ilyen esetben pénzügyi szakember segítségét kérni, valamint fontos a higgadt gondolkodásmód.

A fenti sorok egy nagyon szélsőséges esetet mutatnak be, azonban jól érzékelteti a téma fontosságát. A pénzügyi tudatosság meghatározza mindennapjainkat, hiszen mindenki megélhetéséhez pénz szükséges. Pontosan ezért nem mindegy hogyan osztja azt be mennyiségétől függetlenül.

A pénzügyi döntések behálózák mindennapjainkat. Gondoljunk csak egy átlagos hétköznapiakra, észre sem vettük, de már azzal is pénzt költöttünk hogy eljutottunk az iskolába vagy a munkába, mindennapi megélhetésünk költségei mellett a számlák befizetését, valamint a szabadidőt és szórakozást még meg sem említettük.

Életünkben nap mint nap válaszút elé vagyunk állítva, nincs ez másképp pénzügyeink területén sem. Rajtunk áll, hogy hogyan bánunk anyagi javainkkal. Mint minden döntésünknek az életben, ennek is súlyos következményei vannak a jövőnkre nézve. Az első zsebpénzünkől egészen nyugdíjas éveinkig jelen van. Egy-egy meggondolatlan vagy rossz döntés után könnyen azon kaphatjuk magunkat, hogy eladósodtunk.

Egyetemistaként nagyon fontosnak tartom ennek a témának a feldolgozását. Tanulmányinkat befejezve pályakezdő fiatalokként, hamar a nagyvilágba találjuk magunkat, ahol saját felelősségünk az, hogyan osztjuk be a fizetésünket. Elhagyjuk a családi otthont, megszűnik a szülői támogatás, ezáltal magunkra leszünk utalva. Csakis saját döntésinkre, ismereteinkre hagyatkozhatunk. Minél inkább önállóvá kell válnunk pénzügyileg, ahhoz hogy ne vesszünk el a minden napok kihívásiban.

Digitalizált világunkban a pénzügyi szolgáltatók is felveszik a versenyt egymással, valamint a modern világ elvárásaival. Arra törekednek, hogy ügyfeleiknek minél inkább sokszínűbb, kényelmesebb megoldásokat nyújtsanak, ezzel biztosítva pozíciójukat a kiélezett piaci versenyben. A bő kínálat azonban hátrányokkal is jár, hiszen az egyre sokasodó pénzügyi termékek és a hatalmas információ áradat közül nehéz lehet kiválasztani a számunkra szükségeseket és megfelelőeket.

A fiataloknak van talán a legnehezebb dolga, hiszen még csak nagyon kevés tapasztalatuk van ezen a területen. Leginkább a családban látott példák és tanulmányaik során megszerzett tudásból meríthetnek. Fontos, hogy már gyerekként is megtanuljunk bánni a zsebpénzünkkel és be tudjuk osztani azt, meg kell értenünk, hogy a pénznek értéke van.

Tanulmányaim során megszerzett tudásomat szeretném kamatoztatni, mégpedig úgy, hogy egy olyan témát vizsgálok meg, amely meghatározza mindennapjainkat és valós képet ad a mai fiatalok gondolkodásmódjáról. Szakdolgozatomban a generációnk pénzügyi tudatosságát szeretném feltárni, leszűkítve a Miskolci Egyetem hallgatóira. Kérdőíves megkérdezés segítségével kapott válaszok alapján fény derül arra, hogy az egyetemisták hogyan viszonyulnak általánosságban a pénzügyeikhez, gondolnak-e jövőbeli anyagi helyzetükre, tudnak-e félre tenni, valamint, hogy mi a véleményük a hitel felvételről.

1.2 A kutatás célja

Dolgozatom alapvető felvetése, hogy a fiatal generáció nem eléggé megfontolt és tájékozott a pénzügyeit illetően, főleg a hosszú távú jövőjükre vonatkozóan.

A legtöbben arra próbálnak törekedni, hogy minden hónapban félretegyenek egy bizonyos összeget, általában egy kitűzött cél elérése érdekében. Azonban ezek leginkább a közeljövőben felmerülő igények kielégítésére vonatkoznak, például autó, lakásvásárlás. Sajnálatos módon nem jellemző, hogy ezek mellett van olyan fix megtakarított pénzük, ami egy váratlan egészségügyi probléma vagy baleset esetén a rendelkezésükre állna. Ez esetben segítséget nyújthatnak a biztosítások különböző formái, de a tapasztalatok alapján gyakran a legalacsonyabb kategóriájú csomagot választják, vagy meg sem kötik azokat.

Sokaknak az lebeg a szemeik előtt, hogy „csak megtudjam venni azt az autót”, de arra nem gondolnak, hogy azt miből fogják fenntartani, nem előrelátható hiba esetén miből fogják előteremteni a szervizelés, javítás költségeit.

Nem várt esetekre, hosszú távra senki, vagy csak nagyon kevesen terveznek. Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy mit is nevezhetünk hosszú távú jövőnek? Az élet egyes területein egy év is igencsak távoli jövőnek számít, pénzügyeink esetében viszont jóval előrébb kell ettől gondolkodni. Vegyünk példaként egy hosszú távú hitelt, melyet akár 25 vagy több éven keresztül is törleszthetünk, ez természetesen kockázatokkal jár, melyeket még a hitel felvétele előtt mérlegelnünk kell.

Szakdolgozatomban igyekszem minél inkább felhívni a figyelmet a hosszú távú pénzügyi tudatosság fontosságára. Ezúton szeretném leszögezni, hogy hosszú táv alatt az előttünk álló minimum 10 évet értem.

A pénzügyi tudatosság komplex, összetett fogalom, számos tényező befolyásolja. Azonban már megannyi kutatás létezik a területen, melyek segíthetik a munkámat. Szakdolgozatomban a Miskolci Egyetemisták pénzügyi tudatosságát vetem vizsgálat alá.

Alap állításom, hogy a mai társadalom, főként a fiatalabb korosztály többsége sokszor inkább csak sodródik az árral és nem jár utána kellő körültekintéssel pénzügyeinek, nem tartja számon a kiadásait és bevételeit. Feltételezésemet alátámasztja a Pénziránytű Alapítvány által lebonyolított 2015-ös kutatása is, mely a magyar lakosság pénzügyi

kultúráját vizsgálta. Az eredményeket egy egységes nemzetközi alapkutatással vetették össze, ami ugyanezt a témát kutatta, és amelyben Magyarország is részt vett.

„Változások a lakosság pénzügyi kultúrájában 2010 és 2015 között – A 2010. és a 2015. évi kutatási eredmények összehasonlítása:

- 32%-ról 25%-ra esett azon válaszadók aránya, akik azt mondták, hogy háztartásuk készít költségvetést. A családi költségvetés készítése se most, se korábban nem volt jellemző a 30 év alattiakra.
- A kutatások feltárták az emberek pénzköltéséhez, befektetéséhez való tartós viszonyulását. Egyértelmű tendencia, hogy a lakosság pénzügyeit tekintve kevésbé megfontolt, gondos és előrelátó.
- Ez az eredmény összevág azzal a tapasztalt jelenséggel, miszerint egyre kevesebben készítenek családi költségvetést.” (Pénziránytű Alapítvány, 2015, 7.o.)

A kutatásból kiderül, hogy a 30 év alattiak egyáltalán nem készítenek költségvetési kimutatást. Ebből leszűrhető, hogy pénzügyeiket nem kezelik kellő tudatossággal. Hogyha azt sem tudják mikor és mire, mennyi pénzt költöttek el, akkor nem várható el tőlük, hogy biztos, stabil anyagi háttérrel tudjanak megtervezni hosszú távú jövőjüket illetően.

Azt is kiolvasható a kutatás soraiból, hogy az emberek egyre kevésbé megfontoltak és előrelátóak, azaz a pénzügyi tudatosság és óvatosság manapság már kisebb szerepet tölt be az életükbe.

A következő fejezetekben szeretném kifejtetni, hogy mit is jelent a pénzügyi tudatosság és miért olyan fontos. Az előbb említett kutatás meghatározza az alapvető problémát. Személyes célom, hogy megvizsgáljam a Miskolci Egyetemisták körében ezt a helyzetet, egy online kérdőív segítségével.

Amennyiben az eredmények tükrében is érzékelhető a felvetett probléma, hogy nem eléggé tudatosak és jövőbelátóak pénzügyeik terén a fiatalok, akkor hasznos javaslatokat szeretnék tenni ezen helyzet javítása érdekében. Minimalizálni szeretném azt a veszélyét, hogy valaha is anyagi problémáik legyenek.

További célom egy másik felvetésem alátámasztása vagy cáfolása, miszerint a Gazdaságtudományi Kar hallgatói pénzügyeikre tudatosabban odafigyelnek, mint akik az egyetem más karain tanulnak. Kutatásom segítségével tisztán láthatóvá válik majd, hogy

hogyan gondolkodnak az egyetemisták a pénzügyekről általánosságban, mit gondolnak a megtakarításokról és hitelről, ezen belül is hogyan viszonyulnak a Diákhitelhez.

Szeretném az alap problémával felmerült kérdéseket, feltételezéseket megválaszolni, ezek a következők:

- A pénzügyi tudatosság mértéke eltér nemenként és karonként az Egyetemen.
- Tudatosabbak azon hallgatók, akik már szüleiktől elköltöztek.
- Miből tartják el magukat az egyetemisták, mennyire boldogulnak havi pénzükből?
- Vannak-e megtakarításaik, gondolnak-e a hosszú távú jövőre megtakarítások terén?
- Általános pénzügyi tudás felmérése néhány alapvető pénzügyi termékről, ezek ismeretére való nyitottság.
- Mi jellemző a pénzügyi döntéseikre, mi alapján hozzák meg azokat?
- Hitelhez való viszonyulás, vennének-e fel hitelt, ha igen akkor milyen céllal?
- Diákhitelről való véleményük.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1 Szolgáltatás értelmezése, sajátosságai

A kutatás megkezdése előtt fontosnak tartom a témában felmerülő fogalmak tisztázását. Amikor pénzügyeinkre gondolunk, valószínűleg elsőként valamilyen pénzintézetre asszociálunk. A banki szolgáltatásoknak széles köre ismert manapság, felgyorsult világunkban egyre nagyobb az igény ezeknek a digitalizálására, de mit is értünk egyáltalán a szolgáltatás fogalmán?

A következőkben nagyvonalakban szeretném bemutatni a banki szolgáltatásokat és az egyre frissülő palettát, letisztázni azt, hogy mit nevezünk banki szolgáltatásnak, illetve, hogy mit értünk szolgáltatás alatt.

Globalizálódó világunk egyre több lehetőséget kínál a társadalom számára, ez a szolgáltatások növekedésével jár. Napjaink legmeghatározóbb ágazata éppen ezért a terciér szektor. Az tud igazán sikeressé válni, aki jól felismeri a felmerült igényeket és gyorsan, hatékonyan képes azokat kielégíteni.

A szolgáltatás fogalmának és sajátosságainak meghatározására számtalan megfogalmazás létezik a szakirodalomban, azonban mindegyik érzékelteti azt, hogy ez nem egy kézzel fogható termék, két ugyan olyan szolgáltatás nem létezik.

Ezen meghatározások közül szeretnék néhányat bemutatni:

Kissé humoros az alábbi megfogalmazás, de annál inkább érzékelteti azt, hogy nem egy fizikailag érzékelhető dologról van szó.

„Szolgáltatás mindaz, amit adhatunk, vehetünk, mégsem tudjuk a lábunkra ejteni.” (Kenesei – Kolos, 2007, 12. o.)

Chikán Attila definíciója egyszerű és tömör, viszont minden lényeges információt tartalmaz:

„Erőforrások felhasználása mások számára hasznos, nem- termelő tevékenységre.” (Chikán Attila: Vállalatgazdaságtan 1992.)

Egyértelművé teszi, hogy ahhoz, hogy egy bizonyos szolgáltatás előállítható legyen, mindenképpen szükséges erőforrásokat felhasználni. Ezen erőforrások felhasználása azonban nem termelési célt szolgál, hanem azt, hogy a fogyasztóknak kielégítsék a legkülönbözőbb igényeit.

Manapság az egyik legnagyobb kihívást éppen a fogyasztói igények jelentik. A bank szektorban az igények kielégítése mellett jelentős szerepet játszik a bizalom kérdése is, mely nagyon fontos ahhoz, hogy az ügyfél nyugodtan rábízza vagyonát valakire.

A következő megfogalmazás már arra is utal, hogy miben különbözik egy szolgáltatás egy terméktől, utal annak sajátosságaira.

„A szolgáltatás eredménye általában nem készletezhető, a tevékenység eredményeként anyagi-tárgyi testet öltő új termék nem jön létre, hanem közvetlenül elégíti ki a társadalom tagjainak személyes vagy a társadalom egészének közös igényeit, továbbá a termelés szükségleteit.” (Papp, 2003, 17. o.)

A szakirodalomban szinte az összes szolgáltatásmarketinggel foglalkozó könyvben megtalálható a HIPI- elv, mely a legjobban összefoglalja a szolgáltatások sajátosságait. Veres Zoltán (2009) sorai alapján az alábbi négy szakmailag általában nem vitatott tulajdonság állapítható meg:

Heterogenity – Változékonyság

Intangibility – Megfoghatatlanság

Perishability – Tárolhatatlanság

Inseparability – Elválaszthatatlanság

Általánosságban elmondható, hogy az előzőekben megfogalmazottak az összes szolgáltatásra vonatkoznak, így a banki, pénzügyi szektorra is.

2.2 A bankok működése

A szolgáltatások piaca tehát sokkal egyedibb és különlegesebb mint a termékeké, de a bankszféra még ezen az egyedi piacon is sajátosságokkal bír. Mindez annak köszönhető, hogy nagy szakértelmet igényel nem csak az előállítás és értékesítése, hanem az igénybevétele is.

Ebből is adódik a pénzügyi ismeretek, tudatosság fontossága. A pénzügyi tanácsadók hiába javasolnak bármit is egy olyan személynek, aki tájékozatlan és nincsenek alapvető pénzügyi ismeretei. Kérdőívemben néhány alapvető banki szolgáltatás ismeretére is rákérdezek, ezzel felmérve a megkérdezettek ismereteit az ilyen jellegű termékekről.

Az emberek pénzügyi tudatosságában jelentős szerepet játszanak a pénzügyi szolgáltatók, mint például a bankok, biztosítók. A következőkben a banki szolgáltatásokat fejtem ki bővebben, ehhez azonban mindenképpen szeretnék egy általános ismertetést adni a kereskedelmi bankok működéséről, jellegzetességeiről.

Az alábbi megfogalmazás pontosan behatárolja és definiálja a bankok szerepét társadalmunkban.

„A hitelintézetek klasszikusan értelmezett szerepe a megtakarítások ideiglenes újraelosztásában található, tehát a mindenkori megtakarító és a beruházó között egyfajta közvetítő intézményként vállalják a megtakarítások összeg, lejárat és kockázat szerinti transzformációját.” (Balázsné, 2013, 14. o.)

A bankrendszer történelmileg korábban létrejött változatát kétszintű bankrendszernek nevezzük, mivel az oly módon alakult ki, hogy a jegybank kizárólag nemzetgazdasági (jegybanki) feladatokat lát el. Megkülönböztetjük tehát a jegybankot és az üzleti bankot:

- Jegybank: Általában a kormány, az állam bankjaként működik, irányítja az üzleti bankok az üzleti bankok tevékenységét, kialakítja a hitelviszonyokat és a hitelnyújtás feltételeit.
- Üzleti bank: Elsőrendű feladata a gazdasági élet közvetlen hitel és pénzellátása. Az ügyfelek, gazdálkodó szervezetek számláit az üzleti bankok vezetik, azok nyújtanak számukra hitelt.

„A kereskedelmi, vagy másként üzleti bank a bankrendszer azon intézménye, amely betéteket gyűjt és pénzt kölcsönöz, valamint fizetéseket teljesít. A kereskedelmi bankok tevékenységével kapcsolatban általában megfogalmazható hármas követelmény: a biztonság, a likviditás és a jövedelmezőség.” (penziranytu.hu)

A kereskedelmi bankok feladata tehát, hogy finanszírozza mind a kereskedelmet, mind a termelést. Főbb funkciói közé tartozik az ellenőrző tevékenységek biztosítása, az értékállóság megőrzése, valamint az ország mindenkori fizetési mérleg egyensúlyának fenntartása.

A bankok működését képző kulcstényezőket gyakran „bűvös háromszöggént” is emlegetik, melyek a következők:

- „Jövedelmezőség: a bank azon törekvését fejezi ki, hogy bevételei tartósan haladják meg a kiadásait, profitja képződjön, ami a bank növekedésének és az osztalék fizetésének a forrása.
- Likviditás: rövid távon azonnali fizetőképességet, hosszú távon pedig a mindenkori fizetőképesség megőrzését jelenti (szolvencia). Kiemelten fontos a fizetőképesség minden időpontban való fenntartása, azaz elégséges pénzeszközzel kell rendelkeznie a vele szemben aktuálisan felmerülő jogos követelések kielégítésére.
- Biztonság: a fizetőképességre, szolvenciára való törekvés annak érdekében, hogy a bank elégséges tőkével rendelkezzen a nem várt veszteségek fedezésére, tehát nem veszélyezteti a betéteseinek és hitelezőinek pénzét.” (Balázs, 2013, 15. o.)

Az egyensúlyi állapot megtalálása különösen nehéz feladatnak tekinthető, hiszen a tényezők egymásra ellentétes hatást gyakorolnak. Tehát az egyik elem pozitív irányba történő elmozdulása automatikusan negatív irányba fordítja a másikat.

Vegyünk példaként egy bankot, aki ugyan nyújthat hitelt kevésbé hitelképes ügyfeleknek is, ezzel azonban jelentős kockázatot vállal: nagyobb bevételt könyvelhetnek el, de annak a veszélye is fennáll, hogy az adott kölcsön összeg nem kerül kiegyenlítésre.

2.3 Banki szolgáltatás típusok és sajátosságai

A pénzügyi szolgáltatásokat, az ügynöki tevékenység kivételével, kizárólag pénzügyi intézmények végezhetnek. A pénzügyi szolgáltatások, jellegükből és kockázatukból adódóan megkövetelik, hogy azokat csak olyan intézmények végezhesék, amelyek tevékenységére részletes előírások vonatkoznak. A kereskedelmi bankok feladatait a 1. ábra foglalja össze.

1. ábra

A kereskedelmi bankok tevékenysége

Forrás: (penziranytu.hu)

Léteznek úgynevezett kiegészítő pénzügyi szolgáltatások is, amelyeket az MNB engedélyével, nem pénzügyi intézmények is végezhetnek. (Kivételt jelent a bankközi piacon végzett pénzügyi ügynöki tevékenység.). A kiegészítő szolgáltatások kockázata nem olyan mértékű, és a tevékenység nem kíván meg különleges feltételeket, ezért nem indokolt a speciális működési követelmények előírása. Ebbe a körbe a következő szolgáltatások tartoznak:

- pénzváltási tevékenység;
- a forgalom lebonyolítását végző átutalási rendszerek működtetése pénzfeldolgozási tevékenység;

- pénzügyi-ügynöki tevékenység a bank piacon.

A banki szolgáltatásokat két nagy csoportba sorolhatjuk, aszerint, hogy kinek a számára nyújtják azokat. Megkülönböztetjük tehát a vállalati és a lakossági ügyfeleket. A privát ügyfélkör számára általában egyszerű feltételrendszert szabnak meg a bankok, míg a vállalkozásoknak nyújtott szolgáltatások körében a bankok ellenőrzési joga rendszerint részletesebb szabályrendszert követel.

Az alábbi táblázat a két nagy ügyfélkörre vonatkozóan csoportosítja a banki szolgáltatásokat:

1. táblázat

Banki szolgáltatások csoportosítása

Magánszemélyeknek	Vállalkozóknak
Utalás	Számlavezetés
Csekk be- és kifizetés	Elektronikus szolgáltatások
Valuta váltás	Mobilinfó szolgáltatás
Hitelnyújtás	Bankkártya kezelés
E-bank szolgáltatás	Megtakarítások
ATM	Finanszírozási szolgáltatások
Forint ki-és befizetés	Lízing
Bankkártya kibocsátás	Egyéb finanszírozások
Folyószámla kezelés	Cafeteria, SZÉP kártya ügyintézés
Pénz betét és kivétel	Biztosítások
Nyugdíjpénztárak kezelése	Online ügyintézés
Kötvénykibocsátás	Befektetések
Pénzügyi, befektetési tanácsadás	ATM
Megtakarítási számlák kezelése	Utalás
Bankszámlák kezelése	
Mobilbank	
Biztosítások	

Forrás: (saját szerkesztés)

Balázsné Lendvai Marietta Doktori (PhD) értekezése alapján szeretném kiemelni a pénzügyi szolgáltatások néhány meghatározó sajátosságát:

- Nevükből is adódik, hogy a szolgáltatás fő tárgya nem más, mint a pénz. Különböző megjelenési formában, minőségben.
- Nagy szakértelmet igénylő szolgáltatások. Mivel szerződések sokasága van jelen a pénzügyi szolgáltatások esetében, magától értetődik, hogy magyarázatigényes tevékenységek. Ezen szakértelem különösen fontos az alkalmazottak esetében,

hiszen a legtöbb esetben egyedi problémamegoldást, személyre szabott szolgáltatásokat kell adniuk.

- Folyamatos kapcsolattartás áll fenn a szolgáltató és az igénybevevő között.
- A nyújtott szolgáltatások korábban egyedinek voltak nevezhetők, azonban a fokozott piaci verseny miatt ma már egyre inkább hasonlítanak egymásra.
- A nyújtott szolgáltatás kezdete és vége jól elkülönül egymástól.
- Mivel a szolgáltatások nyújtása nyitott, gyakran mások előtt zajlik, ezért az elégedettségnek, de ugyanúgy az elégedetlenségnek is nyíltan hangot lehet adni.
- Jelleget tekintve egy bizalmi szolgáltatás, ahol a szolgáltató feladata, hogy a vevő számára minél érthetőbbé tegye annak tartalmát.

Látható tehát, hogy a banki szolgáltatások körülölelik mindennapjainkat, számos tényező befolyásolja őket, és a nagy választéknak köszönhetően óhatatlanul beférkőznek életünkben, hiszen mindenki számára tudnak személyre szabott terméket nyújtani. Manapság különösen fontos, a vevői igények kielégítése, hiszen a nagy választék arra ösztönzi a szolgáltatókat, hogy felülmúlják versenytársaikat.

2.4 Vevőorientáció

Mint minden üzleti vállalkozásnak, így a kereskedelmi bankoknak is az az alapvető célja, hogy a profit célok elérése mellett a vevői igényeket is kielégítse. (Chikán, 1997)

A vevői igények kielégítésének egyik fő eszköze a vevőorientáció, a pénzügyi intézeteknek nagyon fontos a meglévő ügyfelek megtartása szempontjából, valamint az új ügyfél szerzés oldaláról is.

A vevőorientáció fontossága nem új keletű az üzleti életben, hiszen a marketing irodalom és gyakorlat, illetve az egész vállalati működés alapkövének tekinthető. Azonban a vállalati környezetben végbement változások rávilágítottak arra, hogy egyre nehezebb megfelelni ennek a követelménynek. A vevőorientáltság fogalma egyre bonyolultabbá vált, számos összetevő határozza meg, így a szolgáltatásválaszték bővülésének igénye, a szolgáltatásminőség magas volta és az igény-kielégítés gyorsasága. (Chikán, 1997)

A vevőorientáltság egyik mérési és elemzési eszköze a vevői elégedettség vizsgálata. A korábbi kutatások arra mutattak rá, hogy az elégedettség nem jelent közvetlenül lojalitást, és az elégedetlenség sem jelenti egyértelműen az intézmény elhagyását. (Bátor, 2008)

2.5 A sikeres bank ismérvei

Egy bank hosszú távú sikerének titka a szolgáltatás nyújtásának a minőségén alapszik. Azon kívül, hogy az ügyfelek elvárják, hogy gyorsan, biztonságosan és könnyen tudják pénzügyeiket kezelni, a szolgáltatásokkal kapcsolatos tanácsadásra is nagy hangsúlyt kell fektetnie a bankoknak. A szolgáltatások esetében talán itt van az egyik legfontosabb szerepe a személyzetnek, hiszen a bizalmi kérdésnek jelentős szerepe van a pénzügyek kezelésével kapcsolatban.

A kereskedelmi bankok között a verseny mindig is nagy volt és egyre csak erősödik. Az egyik fő szempont a versenybemaradáshoz a szakképzet és profi személyzet mellett a minél innovatívabb és az ügyfelek kényelmét minél jobban és gyorsabban kielégítő szolgáltatások bevezetése. Ehhez nagy segítséget ad az informatika dinamikus fejlődése. A kor kihívására a bankoknak válaszolniuk kellett. Ennek hatására születtek meg a különböző elektronikus szolgáltatások mind lakossági mind a vállalati piacon.

Az elektronikus szolgáltatásokra számtalan példa található az MKB Bank és a K&H bank honlapján, amelyeket magánszemélyeknek nyújtanak, ilyenek a mobiltárca, lakossági e-bank, e-portfólió, mobilbank, biometrikus aláírás a bankfiókokban, mobilinfó, mobiltelefon egyenlegfeltöltés, online számlanyitás, devizaváltás.

Az elektronikus banki rendszerek jellemzője, hogy a bank szolgáltatásait az ügyfél személyes kapcsolatfelvétel nélkül (jellemzően otthonról, vagy az irodájából) veheti igénybe, és információs csatornának valamely elektronikus kommunikációs csatornát használ. Ez a megoldás a bankok számára is előnyös, hiszen olcsóbb és gyorsabb, mintha külön telefonvonalakat kellene fenntartania, vagy személyesen megoldani a felhasználó problémáit.

A leírtak alapján jól látható, hogy a bankoknak hatalmas szerepük van pénzügyeink alakulásában. Számos fontos döntést hoz meg az ember pénzügyi tanácsadójával, melyek életét hosszútávon befolyásolhatják. A pénzintézetek szerepe itt különösen jelentős, a hangzatos reklámok, hirdetések könnyen befolyásolhatnak minket, éppen ezért nem elég a felszínes tájékozódás. Helyes döntéseket csakis úgy tudunk jól meghozni, hogy ha tisztában vagyunk az alapvető ismeretekkel, érett a gondolkodásunk, azaz van egy bizonyos fokú pénzügyi tudatosságunk.

2.6 Pénzügyi tudatosság definiálása

Mivel dolgozatomban a Miskolci egyetemisták pénzügyi tudatosságát elemzem, fontosnak tartom letisztázni a pénzügyi tudatosság fogalmi jelentését. A szakirodalomban fellelhető meghatározások többféle oldalról közelítik meg a pénzügyi kultúrát, melyet a pénzügyi tudatosság szinonimájaként használnak.

A pénzügyi kultúrának nincs egy egységes meghatározása, se nemzetközileg, se hazánkban. Angol megfelelőjének a „financial literacy” – nak is számos fordítása létezik (mint például: pénzügyi írni-olvasni tudás, pénzügyi műveltség), illetve szinonimaként használják még a pénzügyi tudást (financial knoweledge), a pénzügyi nevelést (financial education), és pénzügyi képességet (financial capability) is. (Huston 2010)

Egy megfogalmazás szerint a pénzügyi kultúra „a tudatosság, ismeretek, készségek, attitűdök és viselkedések kombinációja, melyekre szükség van a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalához és végső soron az egyéni pénzügyi jólét eléréséhez.” (Atkinson – Messy, 2012, 14. o.)

Az értelmezés alapján kimondható, hogy a pénzügyi kultúrának része a tudatosság, illetve a megfelelő mértékű pénzügyi ismeretek megléte egy adott személynél, melyek hozzájárulnak az egyén pénzügyi jólétéhez.

„A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) definíciója szerint „a pénzügyi tudatosság olyan képesség, ami lehetővé teszi a pénzügyi források hatékony gyarapítását, nyomon követését és felhasználását oly módon, hogy az hozzájáruljon mind az

egyén, mind családja, mind vállalkozása jólétének és gazdasági biztonságának megerősítéséhez.” (Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája, 13. o.)

Az OECD hasonlóképpen határozza meg a pénzügyi tudatosságot, mint Atkinsonék definíciója, hiszen leírja, hogy e „képeség” elsajátítása által biztosítható az egyén jóléte, továbbá közvetlen környezetére nézve is gazdasági biztonságot ad.

A hazánkban elfogadott meghatározás melyet a Magyar Nemzeti Bank és az Állami Számvevőszék is használ a következő:

„ A pénzügyi kultúra a pénzügyi ismeretek és képességek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.” (PSZÁF, MNB, 2008, 1. o.)

Remund tanulmányában összefoglalja, hogy a pénzügyi kultúrát meghatározó definíciók tartalmazzák az alábbi 5 fő kategóriába sorolható elemet (Remund, 2010):

1. A pénzügyi fogalmak megfelelő ismerete, a pénzügyi szolgáltatások közötti jártasság.

Az egyik legalapvetőbb elem a létfontosságú fogalmak megértése és elsajátítása, ez ugyanis a pénzügyek hatékony kezeléséhez elengedhetetlen. Ahhoz, hogy valaki képes legyen a pénzét kezelni, először is annak használatával kapcsolatos tudással kell rendelkeznie. Nagyon fontos a tájékozottság a különböző pénzügyi szolgáltatók termékeivel kapcsolatban, hogy egy adott személy a számára legmegfelelőbbet tudja kiválasztani.

2. A kommunikációs képesség a pénzügyekről.

Ez a tényező a pénzügyi fogalmak ismeretére épül és annak egy továbbfejlesztett változata. Elsajátításához már jóval mélyebb tudás szükséges. Elengedhetetlen ahhoz, hogy az egyén hatékony döntéseket tudjon hozni. A pénzügyekről való kommunikáció képessége tehát nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a fogyasztó pénzügyei területén megfelelő döntéseket hozzon.

3. A személyes pénzügyek kezelésének képessége.

Ez a képesség a készpénz mozgásának nyomon követésére, azaz a bevételek és kiadások, fizetési kötelezettségek tudatos kezelésére, valamint a legmegfelelőbb

bankszámla, megtakarítási forma, hitelkonstrukció megválasztására irányul. Az egyénnek ismernie kell a különböző biztosítások (pl.: élet és egészség) alapvető jellemzőit, a pénzügyi ajánlatokat össze kell tudnia hasonlítani, és előre kell terveznie jövője anyagi biztonságának érdekében.

4. A helyes pénzügyi döntések meghozatalának képessége.

A pénzügyi tudatosság legfontosabb eleme a döntéshozó képesség. A pénzügyi szolgáltatók folyamatosan újabbnál újabb testreszabott termékekkel próbálják az ügyfelek pénzét és bizalmát megszerezni. Hatalmas hangsúlyt kap a döntés, hogy az ember bármelyiket is válassza, fontos, hogy meg tudja ítélni az egyes termékek előnyeit és hátrányait, mérlegelje azokat. Egy okos pénzügyi döntés az jelenti, hogy az adott személy képes az ajánlatok rengetege közül kiválasztani azt, mely számára a leghasznosabb és jövedelmezőbb eredményt hozza hosszú távon, és anyagi jólétének biztosítását szolgálja.

5. A jövőre vonatkozó magabiztos pénzügyi döntések meghozatalának képessége.

Az összes tényező közül ez a legritkábban fellelhető elem a pénzügyi tudatosságot definiáló szakirodalomban. A meghatározás alatt legfőképpen a pénzügyi előretervezést értik azokban kutatásokban, ahol ezt a megközelítést használják. Ahhoz, hogy valaki előre tudjon tervezni, ismerni kell a különböző befektetéseket és megérteni azok működését.

Ezek az elemek a következő definíciókban is fellelhetők.

Suganya et al. (2013), a következőképpen definiálják a pénzügyi kultúrát: „annak a tudásnak és azoknak a képességeknek az összessége, amelyekkel hatékonyan irányíthatóak az egyén pénzügyei egész életén át a pénzügyi jólét érdekében”.

„A pénzügyi tudatosság a személy képessége arra, hogy saját pénzügyi érdekeinek megfelelően cselekedjen. Ez a képesség feltételez bizonyos szintű pénzügyi kultúrát (ismereteket, készségeket), célirányos magatartást, valamint megfelelő hozzáállást (attitűdöt). Mindhárom tényező szükséges a pénzügyi termékajánlatok megértéséhez, a személy igényeinek megfelelő termék kiválasztásához és tényleges igénybevételéhez.” (Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája, 13. o.)

Azaz alapvető pénzügyi ismeretek és pénzügyi célok nélkül az ember nem fogja megérteni a különböző termékek tartalmát és nem tudja felmérni azt, hogy neki melyikre van szüksége igényei kielégítéséhez.

A pénzügyi kultúra fogalmának jelentését sokszor leszűkítik mindennapjaink szóhasználatában a pénzügyi tájokozottság és ismeretek területére, pedig a fentebb említett definíciók is alátámasztják, hogy ez ennél egy jóval összetettebb téma.

A pénzügyi tudatosság egy nagyon népszerű kutatási témává vált, így a szakirodalomban több tucat meghatározás fellelhető a fogalom magyarázatára, azonban nem létezik egy egységes definíció, amelyet használnának az irodalomban. Mindenki által elfogadott meghatározás tehát nem létezik se nemzetközi, se hazai szinten, azonban mégis az összes megfogalmazásban megtalálható a Remund (2010) által leírt fő elemek valamelyike.

A kormány által kidolgozott Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája jól összefoglalja, hogy a pénzügyi kultúra fogalma a különböző megközelítések figyelembevételével miket foglal magába, ezek láthatóak az alábbi felsorolásban:

- „a pénzügyi tudás megszerzését a pénzügyi ismeretek elsajátításán keresztül,
- a pénzügyi összefüggések, mechanizmusok megértésének képességét, és
- a pénzügyi tudás alkalmazásának képességét, ami megalapozza a kellő magabiztosság mellett, felelősen és racionálisan meghozott pénzügyi döntéseket.” (Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája, 13. o.)

Ezek tehát azok a szempontok, melyekkel próbálják meghatározni a pénzügyi kultúra igencsak komplex jelentését. A pénzügyi tudatosság a témához kapcsolódó alapvető ismeretek elsajátításával kezdődik, ha belegondolunk ez elég egyértelmű és ésszerű.

Annak érdekében, hogy valaki jól boldoguljon az élet bármely területén és sikeres legyen például a szakmájában, ahhoz előbb ki kell tanulnia azt, és minél több ismeretre kell szert tennie az adott témában. Illetve meg kell érteni az adott szakmában felmerülő alapfogalmakat ahhoz, hogy azokat a későbbiekben megfelelően használni tudja. Nincs ez másképp pénzügyi területen sem, sőt kiemelten fontos a pénzügyekben való jártasság, hiszen a megélhetésünkhöz pénz szükséges, az anyagiakkal kapcsolatos döntések pedig meghatározzák az ember jólétét egész életére nézve.

2.7 A pénzügyi kultúra fontossága

A pénzügy tudatosság, azaz a pénzügyi kultúra nem csak az egyénekre, de az egész társadalomra nézve is nagyon fontos szerepet tölt be mindennapjainkban.

„A lakosság pénzügyi döntéseit megalapozó alapvető ismeretek hiányosságaiból ugyanis makro- és mikroszintű gazdasági- és végső soron politikai kockázatok is keletkezhetnek.” (Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája, 9. o.)

A pénzügyi kultúra az elmúlt három évtizedben egyre nagyobb figyelmet kapott, azonban fontosságára leginkább a 2008-as pénzügyi válság világított rá, ekkor a téma még nagyobb érdeklődést váltott ki. Semmi kétség, hogy a válság kialakulásában nagymértékben közrejátszott a pénzügyi szektorban lezajló rendkívül gyors termékinnováció, melynek köszönhetően jelenleg is egyre szélesedik a lakosság számára elérhető pénzügyi termékpaletta. (Botos et al., 2012).

A pénzügyi termékek folyamatosan megújulnak, bővülnek szinte lehetetlen nyomon követni és ismerni az összest. Előnyt jelent persze, hogy a folyamatosan bővülő kínálat minél inkább képes kielégíteni a fogyasztók különböző igényeit, azonban veszélyekkel is járhat a rengeteg ajánlat, főleg egy pénzügyekben kevésbé jártas személy számára. Könnyen rossz döntést hozhat egy ilyen egyén, és döntése nem csak a saját anyagi helyzetére lesz hatással, hanem az egész pénzügyi rendszerre.

A válság egyrészt mély nyomott hagyott az emberek pénzügyi biztonságérzetében, másrészt előmozdította a pénzügyek tudatos kezelésének fontosságát. Ezekben az években azok az emberek is megtapasztalhatták a nélkülözést, akiknek azelőtt nem volt egyáltalán pénzügyi problémájuk. Ennek hatására egyértelmű, hogy elkezdtek jobban odafigyelni anyagi javaikra.

A pénzügyi tudatosság nemzetközileg is kiemelt fontossággal bír, ezt az OECD 2005-ben kiadott tanulmánya is alátámasztja, mely a pénzügyi kultúra növelésére irányuló politikát taglalja. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság szerint elengedhetetlen a pénzügyi rendszer szabályozásának, átláthatóságának és felügyeletének a fejlesztése, viszont ez nem kibúvó a polgárok számára az alól, hogy pénzügyi ismereteiket bővítsék egész életük során, ezáltal megalapozott, tudatos döntéseket hozzanak és felelős módon fogyasszák a pénzügyi termékeket. (Magyar, 2012).

A társadalomra nézve is nagyon fontos a pénzügyi kultúra fejlettsége, mert a magasabb pénzügyi kultúrával rendelkező vállalkozások vagy háztartások helyesebben meg tudják ítélni pénzügyi helyzetüket, ezáltal valószínűleg nem hoznak majd számukra hátrányos döntéseket (IRBD – OECD – DFID – CGAP, 2009). Az olyan emberek körében, akik alacsony pénzügyi kultúrával rendelkeznek gyakran fordul elő valamilyen probléma az adósságaikkal kapcsolatban, valamint több kutatás szerint is kisebb annak a valószínűsége, hogy ezek a személyek rendelkeznek megtakarításokkal, hatékonyan kezelik vagyonukat, vagy hangsúlyt fektetnek az öngondoskodásra és nyugdíj-előtakarékosságra (Lusardi – Mitchell, 2011).

Összességében kijelenthető, hogy fontos tudatosítani az emberekben azt, hogy a pénzügyi jártasság fejlesztése nem csak számukra hasznos és jövedelmező tevékenység, hanem az egész társadalomra nézve olyan következményekkel jár, melynek hatásai az egyéni jólétükre is kihatnak.

A pénzügyi kultúra fejlesztése tehát minden gazdasági szereplő együttes érdeke. Az ezt fejlesztő programok sikerességéhez azonban elengedhetetlen annak ismerete, hogy az emberek pénzügyi ismereteit milyen tényezők befolyásolják (Luksander et al., 2014).

2.8 A pénzügyi kultúrát alakító tényezők

Az előzőekben már ismertettem a pénzügyi tudatosság fogalmának jelentésére vonatkozó szakirodalmakat, illetve azt, hogy egyetlen személy pénzügyi döntései is számítanak a nemzetgazdasági helyzetét tekintve. Ezeken kívül fontosnak tartom még tisztázni azt, hogy egy-egy ember pénzügyi kultúráját milyen tényezők alakítják és befolyásolják. A következő szempontok egyre többeket ösztönöznek vagy éppen rákényszerítenek arra, hogy bővítsék pénzügyi tudatásukat, vagyonukat pedig felelősségteljesebben kezeljék:

- **Demográfia**

Egész Európa jelentős demográfiai kihívásokkal néz szembe. A demográfiai helyzet alakulása nagyban kihat a nyugdíjrendszerre. Hazánkban az öregedés tempója nagyon gyors, ráadásul a várható élettartam egyre hosszabb, ami azt jelenti, hogy az emberek több időt töltenek nyugdíjban. Ezen kívül az elmúlt évtizedekben a születések száma is

csökkent. Ebből adódik, hogy egyre kevesebb aktív dolgozónak kell „eltartania” egyre több nyugdíjas személyt.

Ezt a tényt a 2. ábra támasztja alá, mely Magyarország népességének számát mutatja nemek és életkor szerint a KSH adatai alapján.

2. ábra

Magyarország népessége nemek és életkor szerint, január 1.

Forrás: (www.ksh.hu)

Tóth Pál Péter demográfus azt állítja, hogy „Magyarország történetének negyedik demográfiai katasztrófája felé tart, a társadalom gyorsuló előregedése a népesség rohamos csökkenésénél is súlyosabb probléma.” (Keresztes, 2011, 8. o.)

A rendszerváltástól 2018-ig Magyarország lakossága 10 374 823 főről 9 778 371 főre csökkent, a KSH előrejelzései szerint pedig 2060-ra tovább csökken 7 902 861 főre. A

rohamos népesség fogyásnál, azonban valóban még komolyabb problémának tekinthető társadalmunk elöregedése, melynek súlyos hatásai lesznek a jövőnkre nézve, a nyugdíjrendszer működését veszélyeztetve. Jelenleg minden egyes 65 év feletti személyre négy munkaképes korú egyén jut, azonban 2060-ra már csak ketten fognak eltartani egy nyugdíjas személyt.

Ezek az előrejelzések nem jósolnak túl fényes jövőt a mostani fiatal generáció számára. Mire eléri a nyugdíjas korhatárt az állami nyugdíj jelentős mértékben csökkenni fog, vagy akár meg is szűnhet. Éppen ezért nagyon fontos, hogy a fiatalok és középkorúak minél előbb elkezdjenek félretenni nyugdíjas éveikre.

„Az öngondoskodás jelenti a megoldást a jövőnk tudatos alakítására és az anyagi kiszolgáltatottság csökkentésére. Akinek van megtakarítása, tartaléka, biztosítása, könnyebben képes reagálni az élet várható és váratlan eseményeire.” (kh.hu)

A nemzetközi mintákhoz hasonlóan hazánkban is ösztönözni próbálják a lakosságot az öngondoskodó magatartásra. Az ezzel kapcsolatos intézkedések, egyre több embert győznek meg arról, hogy folyamatosan félretegyenek egy bizonyos összeget, melynek a későbbiekben nagy hasznát fogják venni.

„Fontos, hogy aktív dolgozóként már gondoljunk arra, hogy miből kívánjuk kiegészíteni állami nyugdíjunkat, hogy gondtalanul élhessük meg a nyugdíjas évek örömeit. Egyes országokban teljesen természetes, hogy a munkába állás első napjától a fizetés bizonyos százalékát erre a célra félretesznek a fiatalok. Abban, hogy a gyerekek, később hogyan álljanak a nyugdíj kérdésekhez, szülőként is nagy befolyásunk van, hiszen a mintát mi adjuk nekik.

Nálunk is erőteljes a javulás: a K&H ifjúsági indexének adatai szerint míg 2017 elején a 19-29 évesek mindössze 3 százaléka fordította megtakarításainak egy részét nyugdíjcélra, addig 2018 elején már 11, 2018 végén pedig 14 százalékuk tett félre öngondoskodási céllal.” (kh.hu)

Az emberek pénzügyi tudatosságát tehát nagyban befolyásolják a demográfiai változások, melyekre egyre többen figyelnek fel. Az öngondoskodás szemlélete előtérbe

került. Az adatokkal alátámasztott előrejelzések önmagukért beszélnek, ezek hatására elkezdtek egyre többen tudatosan félretenni a nyugdíj- előtakarékosági termékek igénybevételeinek segítségével.

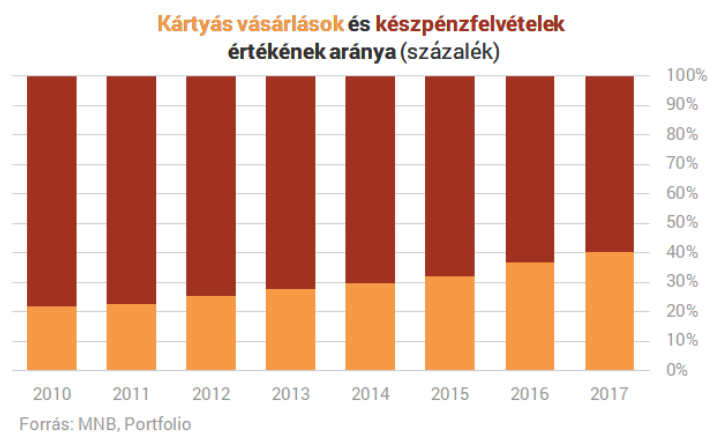
- Pénzügyi közvetítő rendszer változásai

A korábbiakban már szó volt arról, hogy a digitalizáció és innováció a pénzügyi szolgáltatások piacán is jelen van. A pénzügyi intézmények intenzív fejlődéséhez sajnos nem tudott elég gyorsan felzárkózni a lakosság, és egyre nagyobb kockázatot vállaltak a minél komplexebb termékek igénybevételével.

A rohamos fejlődésnek negatív és pozitív hatásai egyaránt ismertek. Negatívumként felhozhatóak például a devizahitelek miatt károsodott személyek, azonban az innovációknak köszönhetően hatalmas fejlődésen ment keresztül a bankrendszer. Ennek köszönhetően az ügyfelek új lehetőségekkel, rendszerekkel, fogalmakkal ismerkedhettek meg, melynek hatására bővültek pénzügyi ismereteik.

Vegyük először is példaként a bankkártyák elterjedését, illetve használatát. A 3. ábra szemlélteti hazánkban a kártyával történő fizetések, valamint a készpénzfelvételek százalékos arányát. 2010-ben még főként csak készpénzfelvétel céljából használták a bankkártyákat, a vásárlások mindössze 20% körül mozogtak. Az érték az évek során folyamatosan növekedett, az emelkedés várhatóan a jövőben is nagymértékű lesz.

Látható, hogy 2017-re már duplájára nőtt a kártyás vásárlások száma. Az emberek egyre inkább megszokják használatát és kényelmesebbnek találják, mint a készpénzzel való fizetést.

3. ábra

Kártyás vásárlások és készpénzfelvételek aránya

Forrás: (www.portfolio.hu)

A bank- és hitelkártyák a 90-es években jelentek meg, azóta ez már egy megszokott fizetési mód, persze ezt is folyamatosan korszerűsítik, gondoljuk arra, hogy már elég csak odaérinteni a kártyánkat a POS terminálhoz és meg is történt a fizetés. Természetesen a fizetési megoldások azóta is folyamatosan megújulnak, manapság már fizethetünk egy boltba készpénzzel, bankkártyával vagy akár mobillal is. Napjaink legújabb fizetés módja ugyan is a mobiltárcás fizetés, így aki ezzel rendelkezik elég ha csak a telefonját viszi magával a bevásárláshoz, és semmi probléma nem történik ha véletlenül otthon hagyta a pénztárcáját.

Az újítások nem csak a fizetési lehetőségekre hatottak ki, hanem a pénzügyi szolgáltatások és termékek mindegyikére. Manapság már elvárt dolog, hogy pénzügyeinket online is nyomon követhessük különböző eszközeinken, bárhol és bármikor. A fiatal generációnak a pénzügyek online kezelése már alap szolgáltatásnak számít, azonban az idősebb generáció is egyre inkább próbál, illetve kénytelen felzárkózni és használni ezeket az újításokat.

Összességében elmondható, hogy a pénzügyi közvetítő rendszerben végbemenő technológiai fejlődés rengeteg új lehetőséget, fogalmat, szolgáltatást hozott magával. A negatív példák felhívják a figyelmet a modern világ veszélyeire, ugyanakkor ezek a változások minket szolgálnak, hiszen a pénzügyi termékeket egyre inkább igényeinkhez tudjuk igazítani, az elektronikus banki szolgáltatások kényelmesebbé teszik ügyeink intézését. Éppen ezért, ha valaki ki akarja használni az innovációnak köszönhető pozitívumokat, és mindezek mellett szeretné elkerülni az esetleges rossz döntéseket, ahhoz rendelkezni kell alapvető pénzügyi ismeretekkel és tájékozottsággal. Ennek érdekében azonban naprakésznek kell lenni a friss pénzügyi információkkal kapcsolatban.

- Gazdasági környezet

A pénzügyi tudatosság fontosságáról szóló alfejezetben már megemlítettem azt, hogy a 2008-as válság hatására az emberek pénzügyi gondolkodása miként került előtérbe. Pusztító erővel söpört végig hazánkban és az egész világra rémisztő hatást gyakorolt.

A válságnak súlyos következményei mélyen érintették mind a háztartásokat, mind a vállalkozásokat. A bankok szigorítottak a hitelezési feltételeken és hitelezési aktivitásuk egyre kisebb mértékű volt, az ingatlan árak is csökkentek.

Az emberek ebben az időszakban nem igazán vettek fel hitelt, a vállalkozások elkezdtek leépülni, visszafogták a termelést és sok esetben alkalmazottakat kellett elbocsátaniuk. Ebben az alapból nagyon nehéz pénzügyi helyzetben sokan még a munkahelyüket is elvesztették. A válság természetesen nem csak a cégeket és a magánszemélyeket viselte meg, hanem az egész bankrendszert. Előtérbe kerültek ugyanis a bankok tőkeproblémái, melynek fő okai a pénzpiacokon bekövetkező bizalomvesztés, illetve a kockázatkerülés növekedése.

Kiszámíthatatlanná vált a gazdasági környezet, az áresések rengeteg befektetésre hatással voltak, az árfolyamok hihetetlen mértékű ingadozása volt tapasztalható. A kialakult helyzetben elengedhetetlenné vált az emberek számára, hogy foglalkozzanak a pénzügyikkel, hiszen sokan az eladósodás szélére kerültek, mások ennek elkerülése érdekében próbáltak cselekedni, néhányan pedig befektetett tőkéjük biztonságáért aggódtak.

A válság tehát felhívta a figyelmet arra, hogy mennyire fontos mindenki számára az, hogy felelősségteljesebben kezdjenek el foglalkozni a pénzügyeikkel. A legtöbbször gondolkodásmódja megváltozott és elkezdtek óvatosabban bánni a pénzüikkel, a lehető legkisebb kockázat vállalásával.

Az utóbbi években számos jogszabály lépett hatályba, melyek hatással voltak a lakosság pénzügyi kultúrájának formálására. Bizonyos törvényi változások szinte rákényszerítették az embereket arra, hogy előre megtervezzék pénzügyeiket hosszú távra is. Ezek az intézkedések is hozzájárultak ahhoz, hogy minél több időt szánjanak pénzügyeik áttekintésére és rendszerezésükre. Ennek köszönhetően egyre többen elkezdtek feltérképezni a pénzügyi szolgáltatók nyújtotta lehetőségeket és összehasonlították a lehetséges alternatívákat. Döntéseikhez ezáltal minél több információt szerezve.

- Szociális környezet és fogyasztói bizalom

Pénzügyi kultúránkat jelentős mértékben befolyásolja a minket körülvevő szociális környezet. Az egyének döntéseit alapjaiban meghatározza az, hogy milyen viselkedési formát hoz otthonról. A későbbiekben ezeken a berögződött szokáson már nagyon nehéz változtatni. Ilyen például a hitelhez való hozzáállás kérdése, egyes családok igénybe veszik, pártolják, mások viszont egészen ellenzik.

További befolyásoló tényező lehet a saját jövedelmünk is, hiszen nagyobb kereset mellett több szolgáltatásra vagyunk jogosultak. Kedvezőbb anyagi körülményekkel jóval egyszerűbben juthatunk hitelhez, többet tudunk megtakarítani és különböző befektetések révén gyarapíthatjuk tovább vagyónkat.

A gazdasági világválság rengeteg olyan dologra világított rá, amikkel a korábbiakban kevesebbet foglalkoztak pénzügyi téren az emberek. Pontosan ilyen tényező a bizalom megléte. A fejlett kommunikációnak köszönhetően minden eddiginél gyorsabban jutottak el a negatív információk a lakossághoz, ez pedig bizalmi problémákat vetett fel és a vásárlóerő visszaeséséhez vezetett.

Habár a válság igencsak negatív következményekkel járt, arra mindenképpen jó volt, hogy egy életre változtasson mindenki gondolkodásmódján. Általánosságban elmondható, hogy ezen történések hatására sokkal inkább bizalmatlanná vált a fogyasztói társadalom, és ez igencsak komoly feladat elé állítja mind a mai napig a pénzügyi szektort, ugyanis a gazdaságban történt fejlemények bizalmi válságot okoztak.

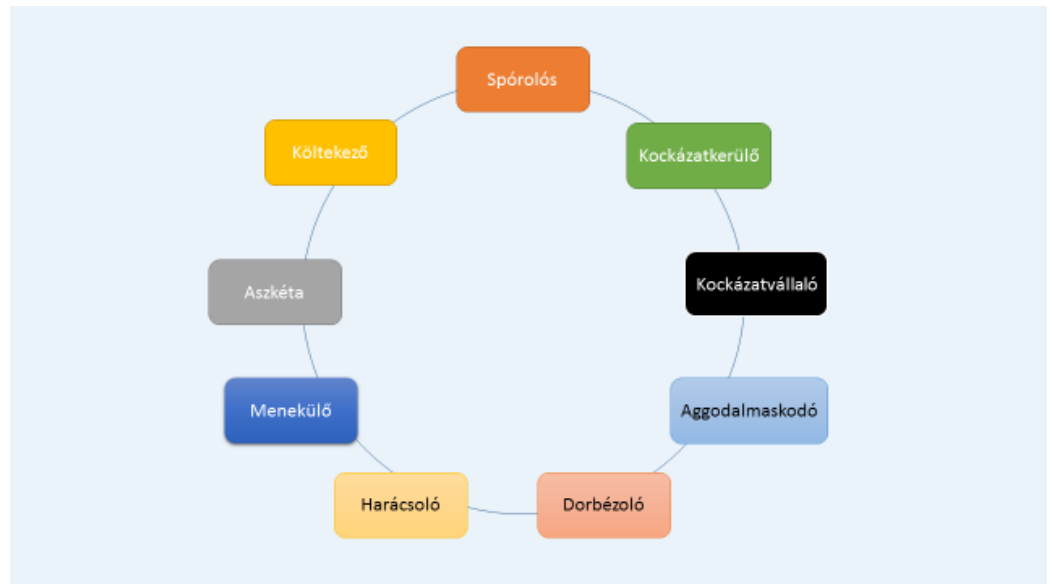
A fogyasztók magatartását számos tényező befolyásolja. Manapság már nem elég észérvekkel meggyőzni az ügyfeleket, hogy az adott befektetés kedvező számukra. A nagyfokú bizalmatlanságnak köszönhetően nem elég pusztán szakmai érveket felhozni, a fogyasztó lelkét is „ápolni” kell. A korábbiaknál sokkal nagyobb hangsúlyt kell arra fektetni, hogy kiismerjék a vevők attitűdjét, szokásait, ezzel is hatva rájuk.

- Fogyasztói magatartástrendek és személyiségtípusok

A fogyasztói döntéseket az attitűdökön kívül alapvető értékek és meggyőződések is befolyásolják. Kotler szerint az alapvető érték sokkal mélyebbre ható, mint az attitűd

vagy a magatartás, és egy személy vágyait, illetve választásait hosszú távon határozza meg. (Kotler, 2008)

A pénzügyi tudatosságot meghatározza, hogy egy egyén a pénzhez való viszonyulás alapján milyen személyiség jegyekkel bír. A következő ábra ezeket a személyiségtípusokat szemlélteti.

4. ábra

Mellan - féle pénzügyi személyiségtípusok

Forrás: (saját szerkesztés)

Mellan kilenc féle személyiségtípust különböztetett meg az egyének pénzhez való viszonyulása alapján. A 4. ábra ezeket a személyiségtípusokat szemlélteti

Spórolósnak számít Mellan szerint az, aki nehezen szánja rá magát, hogy valami olyat vásároljon, ami nem az életszükségeit elégíti ki, hanem csak pillanatnyi örömet okoz. Nagyon ragaszkodik tehát a pénzhez, megléte egyfajta biztonságot nyújt számára.

A költekező személy számára főként az impulzív vásárlás okoz örömet. Pénzét nem csak létszükségletű dolgokra költi, élvezi a vásárlást és nem sajnál pénzt kiadni semmire. Ettől a típustól távol áll a takarékoskodás.

Az aszkéta pénzügyi személyiségtípust zavarja, ha sok pénzt birtokol. Büntudatot éreznek főként akkor, ha hirtelen sok pénzhez jutnak, meggyőződésük ugyanis, hogy a pénz mindennek az elrontója.

Pénzügyi menekülőként tekinti Mellan azokat, akik minél inkább próbálják elkerülni a pénzügyekkel kapcsolatos napi teendőket, ugyanis nem szeretnek azokkal foglalkozni. Ennek egyik lehetséges oka az, hogy ezek a személyek úgy érzik, hogy nem rendelkeznek elegendő a pénzügyi tudással, ismeretekkel.

A harácsoló személyiségtípus fő célja az, hogy a rendelkezésére álló pénz mennyiségének a növelése, mivel ez egyben a hatalom bizonyításának eszköze az ilyen típusú embereknek.

A dorbézoló személyt a spórolós és a költekező személyiségtípus kombinációjának nevezi Mellan. Ez a személy ugyan hajlamos a spórolásra valamilyen cél megvalósításának az érdekében, azonban, ha valamilyen külső impulzus éri, megfontolás nélkül képes költekezni.

Az aggodalmaskodó típusú személy jellemzője az önbizalomhiány, félnek az ellenőrzés elvesztésétől, éppen ezért kézben tartják pénzügyeiket, folyamatos figyelemmel kísérik a pénzügyi helyzetüket.

A kockázatvállaló egyénnek a pénz izgalmat, szabadságot és kalandot jelent. Vagyonukat képesek kockára tenni, mivel szeretik az ezzel járó adrenalint.

A kilencedik egyben utolsó típus a kockázatkerülő személy. A pénz jelenti számára a biztonságot, emiatt, ha lehetősége van, vagyonát inkább otthon tartja, mint sem rábízta azt egy bankra. (Mellan, 1997)

A szakirodalomban számtalan ehhez hasonló pénzügyi személyiségtípusokra vonatkozó kutatás létezik, illetve ezektől különböző kategóriák is, de ezen esetekben átfedésekről beszélhetünk. Az 5. ábra az egyes személyiségtípusok megoszlását mutatja. A pénzügyi attitűdök felmérését az úgynevezett Pénzügyi Személyiség teszt segítette.

5. ábra

A pénzügyi személyiségtípusok megoszlása

Forrás: (www.aszhirportal.hu)

A „Pénzügyi tudatosság a legújabb kutatások fényében” című 2017-es internetes cikk alapján feltüntetett diagramról leolvasható, hogy a lakosság többsége a tervező, illetve a beosztó kategóriába tartozik.

Az egyes személyek pénzhez való viszonyulása tehát különböző szempontok alapján csoportosítható, természetesen egy adott egyén nem feltétlenül tartozik bele egy konkrét csoportba, többféle személyiségi jegy is jellemző lehet rá. A különböző személyiség jegyek nagyban befolyásolják az emberek pénzügyi kultúráját.

A GfK Hungária Piackutató Intézet által létrehozott tanulmány a következőképpen csoportosítja a lakosságot a pénzügyi attitűdök mentén:

- nyitott átlagügyfél: általában elégedett, igénybe veszi az alapvető banki szolgáltatásokat, azonban nem igazán érdekli a pénzügy, csak elfogadja azt, hogy szüksége van a pénzintézetekre.
- ellenséges: egyáltalán nem érdekli a pénzügy, ellenségesen viselkedik a bankokkal és biztosítókkal szemben.
- bizalmatlan: megtakarításait nagyon félti és nem mer új dolgokat kipróbálni.

- érdektelen: nem törődik a pénzügyekkel és általában nem is áll kapcsolatban bankokkal.
- pénzügyi szakértő: napra kész a pénzügyekkel kapcsolatban, nagymértékű pénzügyi tudással rendelkezik, elkötelezett a pénzügyi szolgáltatók felé és valószínűleg több pénzügyi termékkel is rendelkezik. (GfK, 2011)

- **Pénzügyi ismeretek hiánya**

Egy személy pénzügyi tudatosságának mértékét alapvetően befolyásolja, hogy élete során volt-e lehetősége pénzügyeket tanulnia. Társadalmunk döntő része azonban sajnos nem részesült ilyen fajta oktatásban, ez viszont súlyos következményeket von maga után. Egyrészt megfelelő tájékozottság és alapok nélkül az új ismeretek befogadása nagyon nehéz, megértésük szinte lehetetlen. Másfelől ezek az emberek a következő generációk számára sem tudnak megfelelő pénzügyi ismereteket átadni.

Az alapvető ismeretek hiányából rengeteg probléma fakad, melyek jelen vannak mindennapjainkban is. Dolgozatomban már többször is említettem, hogy egy olyan személy, aki minimális pénzügyi tudással rendelkezik, valószínűleg elhamarkodott és rossz pénzügyi döntéseket fog meghozni, mellyel a saját anyagi helyzetén kívül az egész társadalom jólétét is veszélyeztetheti. Ezen személyek nagyobb kockázatot képesek vállalni, mint amivel elbírnának, ami eladósodáshoz vezethet. Az ebből eredő negatívumok nem csak az ügyfeleket, hanem a bankokat is érintik.

2.9 Fiatalok pénzügyi kultúrája

Szakdolgozatomban kizárólag a fiatal generáció, ezen belül is a Miskolci Egyetemisták pénzügyi tudatosságát kutatom. Ebből kifolyólag fontosnak tartom kiemelni azokat a tényezőket, melyek a legjobban befolyásolják ennek a korosztálynak pénzügyi műveltségét.

Az egyetemisták pénzügyi kultúráját leginkább a környezetük, főként a szülők és barátok viselkedése, a pénzügyi döntésekkel kapcsolatos saját tapasztalatok, valamint a pénzügyi oktatás formálja. Ez azt jelenti, hogy jelentős különbségek lehetnek még akár azonos

társadalmi környezetben élő fiatalok között is. Kutatásom során azonban nem külön-külön vizsgálom a hallgatókat, ugyanis egy általános képet szeretnék adni a miskolci diákok pénzügyi tudatosságának szintjéről.

Korábbi kutatások kimutatták, hogy azok a diákok pénzügyileg tájékozottabbak, akiknek a szülei felsőfokú végzettséggel rendelkeznek, illetve családjukban vannak megtakarítások. (Borodich et al., 2010) A nemek közötti eltérésekkel is foglalkozik a szakirodalom. Egy kutatás szerint a nőkre általánosságban három féle viselkedés jellemző a pénzügyekkel kapcsolatban, mégpedig az erős félelemérzet, az érdeklődés hiánya és az alacsony szituációs tudatosság. (Hira, 2009)

A fiatalokkal foglalkozó kutatások nagy hangsúlyt fektetnek a család jelentőségére, ugyanis ha az otthoniaknak nincsen megfelelő pénzügyi tudásuk, nem tudnak mit tovább adni az ifjabb generációnak. Ennek következtében a pénzügyi tudatlanság továbböröklődik, ezt a problémát minél szélesebb körben kiterjedő pénzügyi oktatás bevezetésével lehetne orvosolni. (Remund 2010)

Az Európai Bizottság irányelve szerint „a fogyasztók gazdasági és pénzügyi képzését a lehető leghamarabb, már az iskolákban meg kell kezdeni, és lehetőség szerint be kell építeni az általános tantervekbe”. (OECD 2012)

Kiemelten fontos tehát, hogy a pénzügyi tudatosság már akkor kialakuljon a jövő nemzedékében, amikor még nem kell egyedül jelentős pénzügyi döntéseket meghozniuk. A gazdasági oktatásban részesülő fiatalok ugyan könnyebben eligazodhatnak a pénzügyek világában, de ez nem azt jelenti, hogy nekik nem adódhatnak problémáik. A pénzügyi kultúra nem csupán elméleti tudást jelent, a gyakorlatban való alkalmazásnak a képességét is.

Luksander és szerzőtársai az egyetemisták pénzügyi elméleti és gyakorlati tudása között nagyon gyenge viszonyt mutattak ki, vagyis akinek az elméleti tudása jónak tekinthető, annak még nem feltétlenül van elég gyakorlati tapasztalata. (Luksander et al., 2014) Attól, hogy valaki ismeri a pénzügyi alapfogalmakat, egyáltalán nem biztos, hogy érti az azzal kapcsolatos folyamatok és összefüggéseket.

A pénzügyi kultúra fejlesztés nagyon fontos, főként a fiatalok számára, hiszen a most meghozott döntéseik egész életükre kihatnak majd. Egy pénzügyi mellényülés nagyon sokba kerülhet. A tanulmányok befejeztével sokakra vár a diákhitel törlesztése is a számlák és a

mindennapi megélhetés finanszírozása mellett. Az emberek általában ilyenkor kezdenek el anyagiilag függetlenné válni szüleiktől, éppen ezért nem mindegy az, hogy milyen hatások érik őket. Kiemelt szerepe van társadalmunkban a fiatal generációnak, hiszen ők a jövő családalapítói és vállalkozói.

3. A PÉNZÜGYI TUDATOSSÁG KUTATÁSA

3.1 Kutatás felépítése

Hazánkban és nemzetközi viszonylatban is számtalan kutatás létezik, amely a pénzügyi kultúrát vizsgálja. Manapság nagyon felkapott témává vált a pénzügyi tudatosság és annak fontossága, éppen ezért egyre többen kezdtek el a tudatosság fejlesztésének lehetőségeivel foglalkozni.

Kutatásom megkezdése előtt ismertetem a témában létező korábbi vizsgálatokat, felméréseket melyek valamilyen hasznos információt nyújtanak szakdolgozatom elkészítéséhez a pénzügyi kultúrával kapcsolatban. Olyan jellegű szekunder információkat keresek, melyek hazánk pénzügyi tudatosságának kutatására vonatkoznak, továbbá az országban korábban vagy jelenleg is eredményesen zajló programokat, intézkedéseket is bemutatok, melyek a magyar lakosság pénzügyi kultúrájának fejlesztése érdekében jöttek létre.

A szekunder kutatások eredményei, illetve dolgozatom elején felvetett kutatási célok alapján megfogalmazott kutatási kérdéseket illetve hipotéziseket a primer kutatás elvégzése után megerősíték, vagy pedig cáfolok. Primer kutatásom lebonyolításához egy online kérdőívet állítok össze, méghozzá úgy, hogy a feltett kérdésekre kapott válaszok alapján a megfogalmazott hipotéziseket és kutatásom problémáit is meg tudjam vizsgálni.

3.2 Pénzügyi kultúra helyzete Magyarországon

A magyar lakosság pénzügyi kultúrájának felmérésével foglalkozott már korábban az OECD, különböző pénzügyi intézmények, illetve költségvetési szervezetek is. A kutatások többnyire negatív képet festettek a magyar pénzügyi kultúra helyzetét tekintve.

A következőkben szeretnék kiemelni néhány olyan kutatást és felmérést is melyek az egész lakosság pénzügyi kultúrájának vizsgálat mellett külön rávilágítottak a fiatalok helyzetére is a témában.

A korábbiakban már említést tettem a Pénziránytű Alapítvány által lebonyolított pénzügyi kultúra felmérésre, azonban most szeretném részletesebben ismertetni a kutatás hátterét, illetve eredményeit. Az Alapítvány megbízásából az OECD kidolgozott egy kérdőívet, valamint módszertant, mely alapján a GfK Piackutató Intézet végzett el egy 1000 fős reprezentatív kutatást, amely a felnőtt lakosság pénzügyi kultúráját és pénzügyi tájékozottságát mérte fel.

Az eredmények fontos információkat nyújtottak az Alapítvány számára, ugyanis ezek segítségével dolgozták ki a felnőtteknek szóló programjaikat. Először egy alapkutatásra került sor 2010-ben egységes nemzetközi módszertan alapján, majd 2015-ben az Alapítvány ismét részt vett a kutatásban Magyarországot képviselve.

„A kutatás egyik legfontosabb eredménye, hogy az elmúlt öt évben csökkent azoknak a háztartásoknak a száma, akik készítenek háztartási költségvetést. A válság elmúltával a lakosság pénzügyeit tekintve kevésbé megfontolt, gondos és előrelátó lett. Csupán minden negyedik család készít költségvetést, illetve tendenciaszerűen csökkent a kamatszámítással kapcsolatos pénzügyi feladatokat helyesen megoldani tudók aránya is. A megkérdezettek mintegy felének vannak pénzügyi céljai, ami alacsony értéknek tekinthető, különösen, ha az állami nyugdíjellátás mértékének jövőbeli várható csökkenésére, vagy a gyerekek iskoláztatásának növekvő költségeire gondolunk. Jó hír viszont, hogy napi megélhetési gondokkal 2015-ben kevesebb válaszadó találkozott, mint 2010-ben. Mindez összefügghet a kedvezőbb munkanélküliségi, GDP és inflációs adatokkal.” (Pénziránytű Alapítvány, 2015, 1. o.)

A hitelintézetek felmérései alapján a lakosság alapvetően bizalmatlan a pénzügyi szolgáltatókkal szemben, illetve pénzügyi döntéseiket úgy hozzák meg, hogy nincsenek meg a kellő ismereteik, tapasztalatik és eléggé tájékozatlanok. Az ügyfelek a nem használt szolgáltatások iránt minimális érdeklődést tanúsítanak, ezekkel kapcsolatos tudásuk nagyon csekély. A hosszú távra való tervezés vagyis az anyagi öngondoskodás hiánya és a passzív, felhasználói attitűd jellemző az emberekre. (Állami Számvevőszék, 2016)

A K&H legfrissebb közleménye szerint azonban egyre több fiatal tartja fontosnak az öngondoskodást. Egy általuk készített felmérés kimutatta, hogy 36 százalékuk három hónapnál hosszabb időt is át tudna vészelni jövedelem nélkül, és emellett azok száma is növekszik, akik nyugdíjas éveikre is félretesznek. Az index szerint 2018 végén a 19 és 29 éves kor közöttiek több, mint 40 százaléka rendelkezett valamilyen formájú megtakarítással. Erőtéljes a javulás a nyugdíjcélú megtakarítások terén míg 2017 elején a 19-29 évesek mindössze 3 százaléka, addig 2018 elején már 11, 2018 végén pedig 14 százalékuk tett félre öngondoskodási céllal. A K&H kutatása szerint egészségügyi célokra a fiatalok még nem tesznek félre. (kh.hu)

Az Állami Számvevőszék kutatása a megtakarításokkal, befektetésekkel és hitelekkel kapcsolatos kérdéseken túl kalkulációs feladatokat is tartalmazott.

„A kutatás megállapította, hogy a felsőoktatásban tanuló fiatalok valós és vélt pénzügyi tudása között lényeges különbség van, valamint hogy a hallgatók pénzügyi műveltségét elsősorban az aktuális élethelyzet és a tapasztalatok határozzák meg (mindez egybecseng a nemzetközi kutatási tapasztalatokkal is). Luksander et al. (2014) a további tényezők vizsgálata során azt a fontos megállapítást teszi, hogy a középiskolai pénzügyi-gazdasági képzésben részesültek pénzügyi kultúrája nem fejlettebb az ilyen képzésben nem részesülteknél.” (Állami Számvevőszék, 2016, 7,8. o.)

Luksander állítása nagyon érdekes, hiszen azt gondolhatjuk, hogy a pénzügyi oktatásban részesülők tudásának szintje lényegesen magasabb, mint akik nem tanulnak ilyen jellegű tantárgyakat. Ide kapcsolódik még az is, hogy a pénzügyi ismeretek szintjétől függetlenül a fiatal korosztály erősen kockázatkerülő.

„A hitelekhez kötődő érzelmi viszonyulás témakörét vizsgálva Németh et al. (2015) tanulmánya rávilágít arra, hogy a fiatalok elsősorban a szülőktől szerzik be a pénzügyi döntéseikhez szükséges információkat, ezáltal a családi minták is jelentős hatással vannak attitűdjükre, terveikre.” (Állami Számvevőszék, 2016, 8. o.)

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Nemzetgazdasági Minisztérium kezdeményezte azt a 2015-ös felmérést, melyben az ország összes általános és középiskolája részt vett. A kutatás célja az volt, hogy kérdőívek kitöltésének segítségével feltérképezzék az iskolákban zajló pénzügyi oktatás gyakorlatát. Az adatokból kiderült, hogy a kérdőívet kitöltők negyede a Nemzeti Alapterv szerint oktatja a pénzügyi és vállalkozási ismereteket. Elkülönített

óraszámában történik az ilyen jellegű képzés a megkérdezettek 10 százalékánál és további 9 százalék tervezi ennek bevezetését a jövőben. Az olyan intézményekben, ahol nincs pénzügyi és vállalkozási oktatás, a legfőbb ok az erőforrások hiánya volt. (Állami Számvevőszék, 2016)

Ahhoz, hogy egy ország ki tudja dolgozni a pénzügyi tudatosságfejlesztéshez szükséges stratégiáját előbb meg kell ismernie a kiinduló állapotot. Az OECD kutatásának eredményei 2015-ös méréseken alapulnak, ezért a Nemzetgazdasági Minisztériumnak az volt a célja, hogy a stratégia naprakész adatok segítségével készüljön. Így került sor a 2017-es januári közvélemény kutatásra, mely a magyar felnőttek mindennapi pénzügyi szokásaira és ismereteire kérdezett rá. A következőkben a válaszok elemzése után kapott néhány fontosabb eredményt emelek ki:

- A magyar háztartások 33,5%-a egyáltalán nem takarít meg
- A lakosság nem tudatos a megtakarítások tekintetében, többségük ugyanis lakossági folyószámlán gyűjti vagy pedig otthon tartja a spórolt pénzét (25,9%)
- Lakástakarékpénztári megtakarítással a megkérdezettek mindössze csak 13,2%-a rendelkezik
- A váratlan kiadásokra azonban már jobban felkészültek a magyarok, mint 2015-ben, ugyanis a válaszadók több mint felének nem okozna gondot valamilyen nagyobb összegű nem várt kiadás
- Nyugdíjuk tekintetében viszont nem előrelátóak, a válaszadók 68,2%-a csak az állami nyugdíjból tervezi finanszírozni időskori kiadásait.
- Önkéntes nyugdíjpénztári tagsággal csak 15,5%-uk rendelkezik, egészségpénztárral ennél is kevesebben
- Folyószámlával már a megkérdezettek majdnem 80%-a rendelkezik, bankkártyával pedig 75%-uk
- Az internetbank és a mobil applikációk nyújtotta szolgáltatásokat a válaszadók közel fele használja pénzügyeinek intézése során. (Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája, 2017)

3.3 A pénzügyi kultúra fejlesztése Magyarországon

Az előző kutatások is alátámasztják a pénzügyi kultúra folyamatos fejlesztésének szükségességét hazánkban és külföldön egyaránt. Számos kisebb, nagyobb volumenű program napvilágot látott már, azonban én elsőik között szeretném kiemelni a napjainkban és az előttünk álló évekre kidolgozott fejlesztési stratégiát.

A magyar nemzeti stratégia megalkotásáról a kormány 2016 őszén hozott döntést, majd az elkészült stratégiát 2017 decemberében fogadta el. A lakosság pénzügyi tudatosságának fejlesztéséről szóló program az „Okosan a pénzzel!” nevet kapta, mely 7 éves időtartamra vonatkozik, tehát 2017-től 2023-ig tart. A stratégiát 2 éves egymásra épülő konkrét cselekvési tervek kísérik, melyek tartalmazzák az adott időszakra vonatkozó részfeladatokat, határidőket, célcsoportokra és felelősökre lebontva. A stratégia működésének ellenőrzéseképpen vagy éppen gyengeségeinek feltárása érdekében rendszeresen, előre kidolgozott indikátorok segítségével méri fel az aktuális helyzetet.

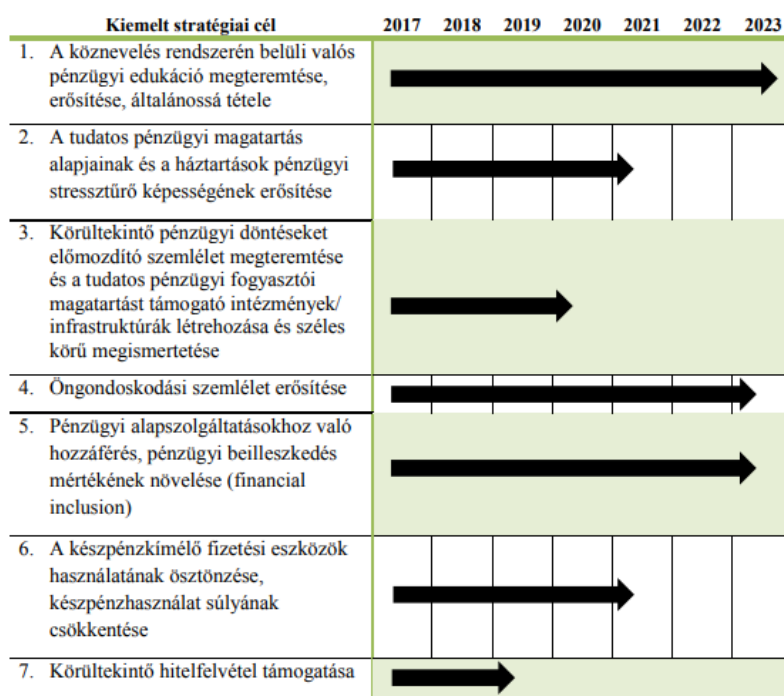
A stratégia az alábbi fő célokat tűzte ki:

- „1. A köznevelés rendszerén belüli valós pénzügyi edukáció kereteinek megteremtése, erősítése és általánossá tétele
2. A tudatos pénzügyi magatartás alapjainak és a háztartások pénzügyi stressztűrő képességének erősítése
3. Körültekintő pénzügyi döntéseket előmozdító szemlélet megteremtése és a tudatos pénzügyi fogyasztói magatartást támogató intézmények/ infrastruktúrák létrehozása és széles körű megismertetése
4. A lakosság öngondoskodási szemléletének erősítése
5. A pénzügyi termékekhez, pénzügyi alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés és pénzügyi beilleszkedés (financial inclusion) mértékének növelése
6. A korszerű, készpénzkímélő fizetési eszközök használatának ösztönzése
7. Körültekintő hitelfelvétel támogatása

A stratégia az OECD/INFE és a legjobb nemzetközi gyakorlatok figyelembe vételével a magyar igényekre került kidolgozásra. Evolutív jellege lehetőséget ad arra, hogy a végrehajtása során könnyen idomuljon a gyorsan változó környezet elvárásaihoz. A stratégia elsődleges célcsoportját a még iskolarendszerben tanulók jelentik, de a felnőtt korúakat is sokféle programmal kívánja elérni, sőt a nyugdíjasok sem maradnak ki a látóköréből.” (Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája, 2017. 5. o.)

Az első kétéves periódus (2018-2019) cselekvési terve a stratégiában lefektetett 7 fő célon alapul. Főként a tudatos pénzügyi magatartás megalapozását és a pénzügyi nevelés kialakításának lépéseit és feladatait tartalmazza. Ezekre a programokra és eredményeikre lehet majd építeni a következő évek kezdeményezéseit.

A célokat megvizsgálva láthatjuk, hogy vannak olyanok, melyeket lehetetlen lenne a két éves intervallumokba megvalósítani, ilyenek például a lakosság pénzügyi attitűdjeinek megváltoztatása és pénzügyi tudásának fejlesztése. Éppen emiatt a hosszú távú folyamatok miatt az egyes célok elérése kettőnél több évet is igénybe vesznek. Az alábbi ábrán a 7 fő cél megvalósításának a stratégiai időhorizontja látható.

6. ábra

A kiemelt stratégiai célok megvalósításának időhorizontja

Forrás: (kormany.hu)

Az ország pénzügyi kultúra színvonalának emelése érdekében az elmúlt években a hazai gazdasági szereplők számos lépést tettek. Ez alatt az Alapítványok, az MNB, a Nemzetgazdasági Minisztérium, illetve a bankok megmozdulásait értem. Az előzőkben ismertetett kormány által létrehozott „Okosan a pénzzel!” nevű stratégiájában található egy fejezet, mely a pénzügyi kultúra fejlesztését célzó eddigi magyar programokat mutatja be. Ez alapján szeretném bemutatni a hazánkban sikeres eredményeket elért vagy még jelenleg zajló tevékenységeket.

A stratégia alapján öt fő részre vannak osztva a programok a szerint, hogy ki hozta létre azokat. Az első az Emberi Erőforrások Minisztériuma aki a pénzügyi és gazdasági ismeretek a köznevelésbe való bevezetésért felelős. Ezen intézkedések közé tartozik például a Nemzeti alaptanterv a Nat vagy a Pénz7 is, melyet a Magyar Bankszövetség a Pénziránytű alapítvánnyal együttműködve indított el, az EMMI szakmai támogatásával.

Magyarország először 2015-ben csatlakozott az Európai Pénzhét kezdeményezéshez, melynek célja az általános és középiskolások pénzügyi ismereteinek megalapozása. Ennek érdekében rendhagyó pénzügyi témájú tanórák állnak a diákok rendelkezésére, melynek megtartásához a szükséges feltételeket a Pénz7 szervezői biztosítják a tanárok számára. A programsorozat figyelemreméltó eredményeket ért el, ugyanis 2017-ben több mint 1100 iskola közel 162 ezer diákja vett rész a Pénz7 több mint 11 ezer tanóráján. Az EMMI a 2016/17-es tanrendbe hivatalosan is betette a pénzügyi és gazdálkodási témahetet. Minden évben különböző tematika köré épült az esemény: 2015-ben a családi költségvetés, 2016-ban a tudatos pénzügyi tervezés és a megtakarítások, 2017-ben az elektronikus pénzkezelés és pénzforgalom volt a fő téma. A lakossági hitelek és vállalkozási alapismeretekre 2018-ban került sor, 2019-ben pedig a témahét neve az „Okosan a befektetésekről”, ahol a diákok tovább bővíthetik tudásukat a pénzügyi és vállalkozási ismeretek témakörben.

A Pénz7-et megelőző időszakban a tanároknak lehetőségük van ingyenes kurzusokon felkészülni a rendhagyó órák megtartására. Az esemény keretein belül pedig lehetőség nyílik a tanórákon kívül különböző vetélkedőkre, kvízekre, szakmai konferenciákra, valamint pénzügyi témájú pályázatokra is.

A felsorolt intézkedések nem csak az általános és középiskolákat vették célba, hanem az egyetemeket és főiskolákat is. Ehhez kötődően fontos megemlítenem, hogy a Miskolci Egyetemen 2017-ben bevezetésre került a Pénzügyi kultúra c. tantárgy, melyet bármely szakos hallgató szabadon felvehet. A hosszú távú cél azonban az, hogy ne csak választható legyen a pénzügyi ismeretek megszerzése, hanem kötelező keretek között legyen biztosított a magyar felsőoktatásban.

A fejlesztésekben nagy mértékben részt vesz a Magyar Nemzeti Bank is. A pénzügyi fogyasztóvédelmi és pénzügyi stabilitási felelősséghez kapcsolódó tevékenységeket is folytat. Fontos leszögezni különösen a pénzügyekkel kapcsolatosan, hogy szakmailag hiteles és megbízható, egyben közérthető tájékoztatást kapjunk, melyek segítenek a tájékozódásban és a pénzügyi döntések előkészítésében. Ennek elérése érdekében az MNB Pénzügyi Fogyasztóvédelmi Központja kialakította a Pénzügyi Navigátor eszköztárat, mely négy fő tartalmi elemet tartalmaz, ezek pedig a fogyasztóvédelmi weboldal cikkei, az ismeretterjesztő füzet sorozat, filmek és a termékválasztó alkalmazások.

Továbbá az MNB civil szervezetekkel is együttműködik a pénzügyi kultúra fejlődésének elősegítéséhez. Ingyenes pénzügyi tanácsadást végző irodahálózat működtetését vállalta a pénzügyi tudatosságra való nevelés, a fogyasztói döntések segítségének és a döntéshez szükséges információk biztosításának érdekében. A tanácsadó iroda nem az egyetlen együttműködése más szervezetekkel, ugyanis az MNB egymásra épülő ötletpályázatokat és tematikus civil pályázatokat ír ki, ezzel is ösztönözve a lakosságot a pénzügyi tudatosságra.

Fontos megemlíteni még a Magyar Államkincstárat, hiszen a kiemelt feladatnak tekinti a pénzügyi ismeretek terjesztését és a tudatosság növelését. Ennek érdekében a Modern Kincstár koncepció keretein belül számos új eszköz került bevezetésre, mint például a Web- és MobilKincstár, a havonta publikált Befektetési Hírlevél. A Kincstár egyre többekkel szeretné tudatni az öngondoskodás fontosságát és a megtakarítások kincstári lehetőségét ennek érdekében pedig partner szervezetekkel köt együttműködéseket. Konferenciákon illetve különböző országos rendezvényeken is tájékoztatást nyújt a lakosság számára.

Az Állami Számvevőszék pénzügyi tudatosságot célzó eddigi tevékenységei közül látható néhány az alábbi felsorolásban:

- Pénzügyi kultúra kutatás: 2013-as kutatási jelentés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról, 2015-ös ÁSZ felmérés a hazai pénzügyi kultúra kezdeményezéséről
- Középiskolások Pénzügyi kultúrájának fejlesztése
- „Pénzügyi kultúra projekt 2016”
- E-learning oktatási anyagok fejlesztése
- Ismeretterjesztő, szakmai rendezvények (Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája, 2017)

3.4 Pénzügyi tudatosság mérése

A pénzügyi kultúra fogalmának összetettsége miatt mérésére számtalan módszer alkalmaznak. Ezeknek a módszereknek egy része teljesítményre vagy önbevallásra épül. A hazai kutatásokban, melyekben a felsőoktatásban résztvevő hallgatók pénzügyi tudásának szintjét és attitűdjét vizsgálják a Pénzügyi Tájékozottsági Mutatót és az Énkép Indexet használják. (Béres et al., 2013)

A pénzügyi kultúrát magyarázó definícióknál már láthattuk, hogy rengeteg féle meghatározás lelhető fel a szakirodalomban, azonban ezek között vannak megegyező pontok. Ezen tényezők pedig nem mások, mint a pénzhez és a pénzügyi termékek használatához való hozzáállás, illetve az ehhez kapcsolódó információk megszerzése és felhasználása a pénzügyi döntések során. A pénzügyi kultúra vizsgálatakor tehát szükséges megismerni az adott személy döntéshozatalának folyamatát ahhoz, hogy megértsük mi alapján választ a pénzügyi termékek közül, és hogyan használja azt a jövőben.

Ebből adódóan szükséges megvizsgálni célcsoportunk, adott esetben a Miskolci Egyetemisták információforrásait, azaz, hogy honnan merítik tudásukat, illetve pénzügyi kérdésekben kinek a véleményére adnak (család, barátok, pénzügyi szakember). Ezeken kívül még a hitelekhez, illetve a megtakarításokhoz való viszonyulásukat is szükséges elemezni, valamint még a számolási készségeikre is ki lehet térni.

Összességében tehát elmondható, hogy a pénzügyi kultúra vizsgálata egy komplex modell elkészítésével lehetséges. Kérdőívem összeállítása ezen szempontok figyelembevételével történt.

3.5 A kutatás hipotézisei és kérdései

A szekunder információk és a témában felmerültek alapján a következő kutatási kérdéseket fogalmaztam meg, illetve hipotéziseket állítottam fel:

- K1: A hallgatók többsége szülői támogatásból fedezi költségeit?
- K2: Mennyien rendelkeznek hosszú távú megtakarítással?
- K3: A legtöbben otthon vagy folyószámlán tartják megtakarításaikat?
- K4: A hallgatók zöme a szüleitől meríti pénzügyi tudását?
- K5: Előnyben részesítik a fiatalok a készpénzkímélő fizetési módokat?
- K6: Mekkora a fiatalok kockázatvállalási hajlandósága pénzügyek terén?
- K7: A Miskolci Egyetem hallgatói közül melyik nem tudatosabb pénzügyileg?
- K8: A Gazdaságtudományi Karra járó hallgatók tudatosabban bánnak a pénzüikkel, mint az egyéb karokon tanulók?

- H1: Összefüggés mutatható ki a gazdasági hírekre való fogékonyság és között, hogy mely karon tanul a hallgató.

- H2: A hallgató neme hatással van a személyes megtakarítások mértékére.

3.6 A primer kutatás módszertana

Az előzőekben felsorolt kérdésekből és hipotézisekből kiindulva állítottam össze a primer kutatást, melyet kvantitatív kutatási technikával, ezen belül kérdőíves megkérdezéssel végeztem el. Ennek a módszernek a segítségével a kapott adatok számszerűsíthetőek, így alkalmasak statisztikai elemzések elvégzésére.

A primer adatgyűjtés 2019. márciusában három héten keresztül zajlott. Alapvető célom kideríteni, hogy a Miskolci Egyetemisták pénzügyileg mennyire tudatosak és előrelátóak, ebben segített az általam elkészített online kérdőív. A kérdőív megszerkesztése során figyelembe vettem a korábbi kutatások által használt módszereket és kérdéseket is, azonban ezeket kiegészítettem saját elképzeléseimmal és a célcsoportom sajátosságaira szabtam. Igyekeztem úgy összeállítani a kérdéseket, hogy azok biztosítsák számomra a minél teljesebb körű információszerzést.

Arra törekedtem, hogy az egyetem összes karáról érkezzenek válaszok, ennek érdekében a közösségi oldalakon lévő hallgatói csoportokban tettem közzé, hiszen ez a leghatékonyabb módja korosztályunk elérésének. Ezáltal meg tudom vizsgálni a téma kapcsán felmerülő esetleges különbségeket a karok között is.

A kérdőívem természetesen a pénzügyi tudatosságot méri fel azonban a „Pénzügyi szokások” címet kapta, hiszen nem szerettem volna befolyásolni a kitöltőket abban, hogy jobb színben tüntessék fel magukat tudatosságukat illetően. Az online kérdőív a demográfiai adatokon túl négy fő részre oszlik, melyek a vizsgálni kívánt témakörökkel kapcsolatos kérdéseket tartalmazzák, ezeket a következőkben ismertetem:

I. A pénzügyekről általánosságban

A kérdőív első része néhány általános, mégis nagyon fontos kérdést tartalmaz, hiszen ezek alapján kiderül az, hogy hallgatók anyagi forrásai honnan erednek, tehát, hogy szülői támogatásból, diákmunkából, esetleg diákhitelből vagy ezek kombinációjával finanszírozzák kiadásait. Továbbá nem csak arra voltam kíváncsi, hogy honnan teremtik elő a pénzt, hanem arra is, hogy hogyan gazdálkodnak vele egy adott hónapban, van-e lehetőségük megtakarítani és ha igen, akkor mire tesznek félre. A megtakarítások kérdése nagyon lényeges eleme dolgozatomnak, így azokat is megszólítom, akiknek még nincs saját jövedelmük, mégpedig úgy, hogy a jövőben terveznek-e megtakarítani és ezt milyen célból teszik. A választási opciókat úgy

állítottam össze, hogy azokból kiderüljön, gondolnak-e a fiatalok a hosszabb távú jövőjükre is.

II. Pénzügyi ismeretek

A második blokk a hallgatók alapvető banki termékekkel kapcsolatos tudását méri fel, illetve azt, hogy ezt a tudást honnan merítik. A válaszok alapján kiderül majd, hogy kik gyakorolják rájuk a legnagyobb hatást és kiknek a segítségét kéri pénzügyi döntéseik során a megkérdezettek. Ebben a részben felmérem azt is, hogy a kitöltők közül kik tanultak életük során pénzügyet, közgazdaságtant és ezáltal könnyebben boldogulnak-e saját pénzügyeik intézésével, illetve megfontoltabban hoznak-e döntéseket banki ügyek területén.

III. Pénzügyi szokások

A kérdőív ezen szakasza tartalmazza a hallgatók pénzügyi szokásaival kapcsolatos kérdéseket. A válaszok alapján tanulmányozom, az egyetemisták attitűdjeit a különböző pénzügyi ügyletekkel kapcsolatban.

IV. Hitellel kapcsolatos kérdések

A kvantitatív kutatás negyedik alkotóeleme a hitel. A válaszok alapján leszűrhetem a fiatalok hitelről alkotott véleményét, illetve felvételi hajlandóságukat. A diákhitelt külön kiemelve kezelem, hiszen egy egyetemista életében ez a leggyakoribb kölcsönfelvételi forma. Felmérem tehát, hogy a válaszadók hány százaléka rendelkezik diákhittel, illetve annak melyik típusával és azt, hogy milyen célra használja azt fel.

V. Demográfiai adatok

Tudatosan a kérdőív végére tettem a demográfiára vonatkozó kérdéseket, mivel itt rákérdezek, hogy a Miskolci Egyetem melyik karán tanul a kitöltő. Szerettem volna itt is elkerülni azt, hogy a Gazdaságtudományi Karra járók úgy érezzék, hogy nekik „okosabban” kell válaszolniuk a feltett kérdésekre. A demográfiai adatok segítségével feltárhatom a pénzügyi tudatosság terén létező különbségeket a karok és nemek között.

A kérdőív kizárólag zárt kérdéseket, illetve skálákat tartalmaz. Korábbi tapasztalataim alapján a nyitott kérdéseket igyekeztem elkerülni, mivel sok esetben ezek miatt ki se töltik a kérdőívet, vagy az ilyen jellegű kérdésekre olyan válaszokat adnak, amik nem tükrözik a valóságot. Természetesen ahol szükségesnek láttam biztosítottam, hogy a kitöltő szabadon írhasson más válaszlehetőséget is a felsorolt opciókon túl. A kérdések kitöltésekor az előre megadott lehetőségek közül kellett választania vagy pedig valamilyen skálán kellett bejelölni a hallgatónak a rá legjellemzőbbet. Kérdéstípusokat tekintve előfordult dichotóm (kétkimenetelű), többkimenetelű (legalább 3 válaszlehetőségű), szemantikus differenciál skála (két pólus közötti választás), illetve minősítő skála is (valamely tulajdonságra vonatkozóan, gyengétől a kiválóig). Az összes kérdést kötelezőként jelöltem meg, ezzel kizártam azt a lehetőséget, hogy hiányosan kitöltött kérdőívet kapjak vissza.

Mintám alapjául szigorúan csak a Miskolci Egyetem hallgatói szolgálnak, ahhoz hogy hiteles következtetéseket tudjak levonni a célcsoportról, legalább 100 kitöltött kérdőív szükséges. Az egyetem honlapjáról letölthető statisztika 2018. október havi adatok alapján alapsokaságnak a Miskolci Egyetem nappali tagozatos hallgatóit vettem, szám szerint 5712 főt. Számításaim alapján 95%-os megbízhatósági szinten $\pm 5\%$ -os hibahatár mellett a megkérdezettek száma legalább 360 fő kell, hogy legyen. A kitöltések nem érték el ezt a számot, így a megkérdezés nem tekinthető reprezentatívnak, a minta pedig nem súlyozott nemek, illetve a karok arányai szerint. Mérésem hibahatárának pontos kiszámításához a Sample Size Calculator segítségét vettem igénybe. 95%-os megbízhatósági szinten, 5712 fő alapsokaságot véve, 159 fő mintanagyság mellett a legrosszabb eshetőséggel kalkulálva (50%) a hibahatár 7,66%. (I. sz. melléklet)

A kitöltésekből származó adatokat összesítem, majd elemzem Microsoft Excel program segítségével. Az adatelemzés során leíró statisztikát használok, mely során megoszlásokat és diagramokat alkalmazok.

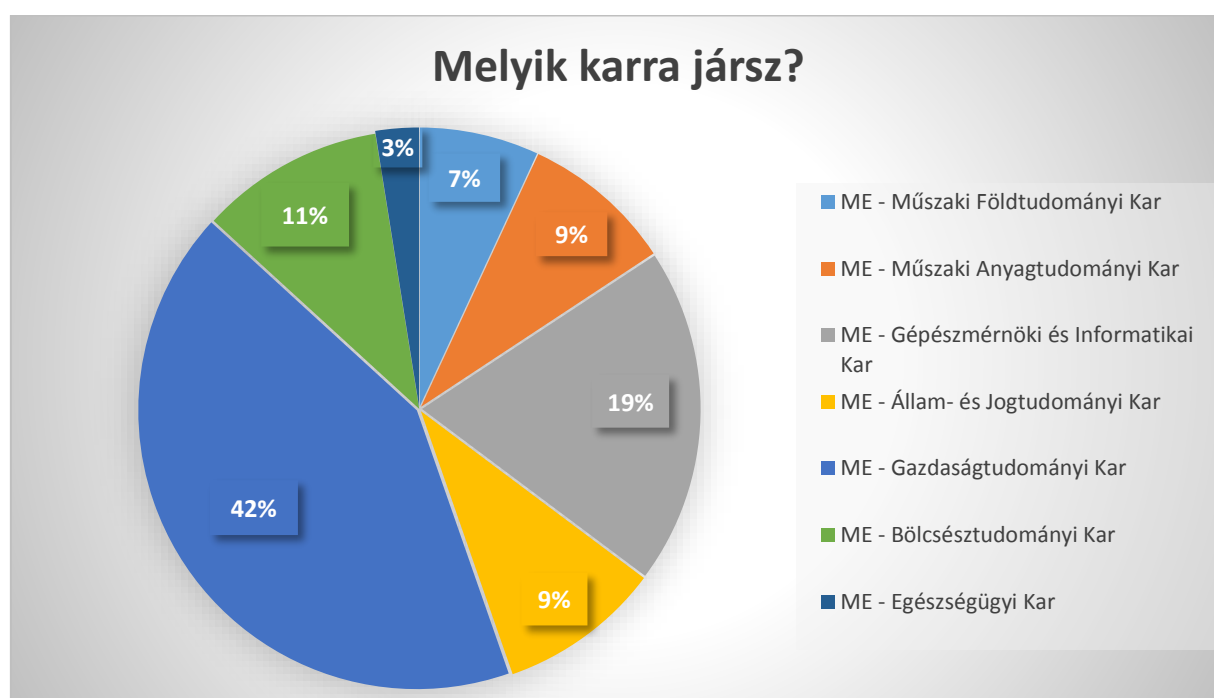
4. A KUTATÁS EREDMÉNYEI ÉS A KÉRDÉSEK ÖSSZEVETÉSE

4.1 Leíró statisztikai adatok a kitöltőkről

A kutatásomhoz készített kérdőív érdemi kiértékeléséhez relatív nagyszámú kitöltés szükségeltetik. Az elvárásom minimum 100 válaszadás volt a felméréssel szemben. A három héten keresztül elérhető online kérdőív végül 159 darab kitöltést eredményezett. Az összes kitöltő tizennyolcadik életévét betöltött, Miskolci Egyetemista volt.

A kitöltők több, mint 68%-a férfi volt. A válaszoknak közel a fele 19 illetve 20 évesektől érkezett, 24-33 év közöttiektől mindössze 13 darab kitöltést kaptam. A tartózkodási helyet illetően a következőképpen oszlott meg a válaszadók aránya: a legtöbben kollégiumban vagy albérletben laknak, méghozzá a felmérésben szereplő hallgatók 73%-a, a legkisebb arányban a saját tulajdonban lévő lakásban élők vannak, a mintának csupán 5%-át teszik ki. A többi válaszadó pedig még otthon él a szüleivel. A túlnyomó többség alapszakos tanuló volt.

A karok megoszlását a következő ábrán szemléltetem, melyen látható, hogy az egyetem összes karáról kaptam kitöltött kérdőívet, a legtöbb kitöltés a Gazdaságtudományi Karról érkezett, legkevesebben az Egészségügyi Karról válaszoltak.

7. ábra

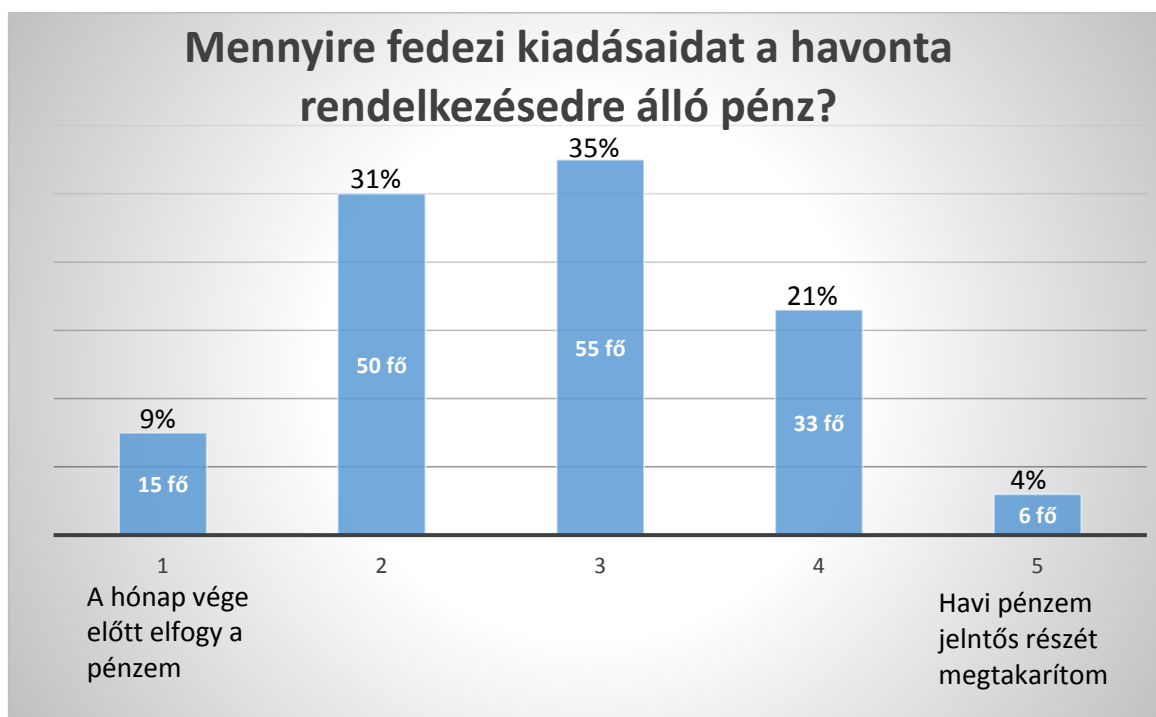
Forrás: (Saját szerkesztés)

4.2 Pénzügyekről általánosságban

A válaszok alapján kiderült, hogy a hallgatók leginkább szülői támogatásra támaszkodnak, 56% jelölte be ezt a lehetőséget, emellett még a legnépszerűbb megélhetést finanszírozási mód a diákmunka volt, melyet a válaszadók 36%-a jelölt be. Fontos megemlíteni, hogy az egyetemisták 31%-a diákhitelből fedezi költségeit. A válaszok csekély részét tette csak ki az ösztöndíj, rész vagy teljes munkaidős állásból való pénzszerzés.

Ezen eredmények alapján a **K1** kérdésre a válasz egyértelmű **igen**, mivel a legtöbb egyetemista szülői támogatásból fedezi kiadásait.

A következő kérdés arra vonatkozott, hogy hogyan gazdálkodnak a válaszadók a havonta rendelkezésükre álló pénzzel. A kitöltőknek egy 1-től 5-ig terjedő skálán kellett válaszolniuk, ahol az 1-es „A hónap vége előtt elfogy a havi pénzem” az 5-ös pedig a „Havi pénzem jelentős részét megtakarítom”. Az eredményeket a következő diagram szemlélteti:

8. ábra

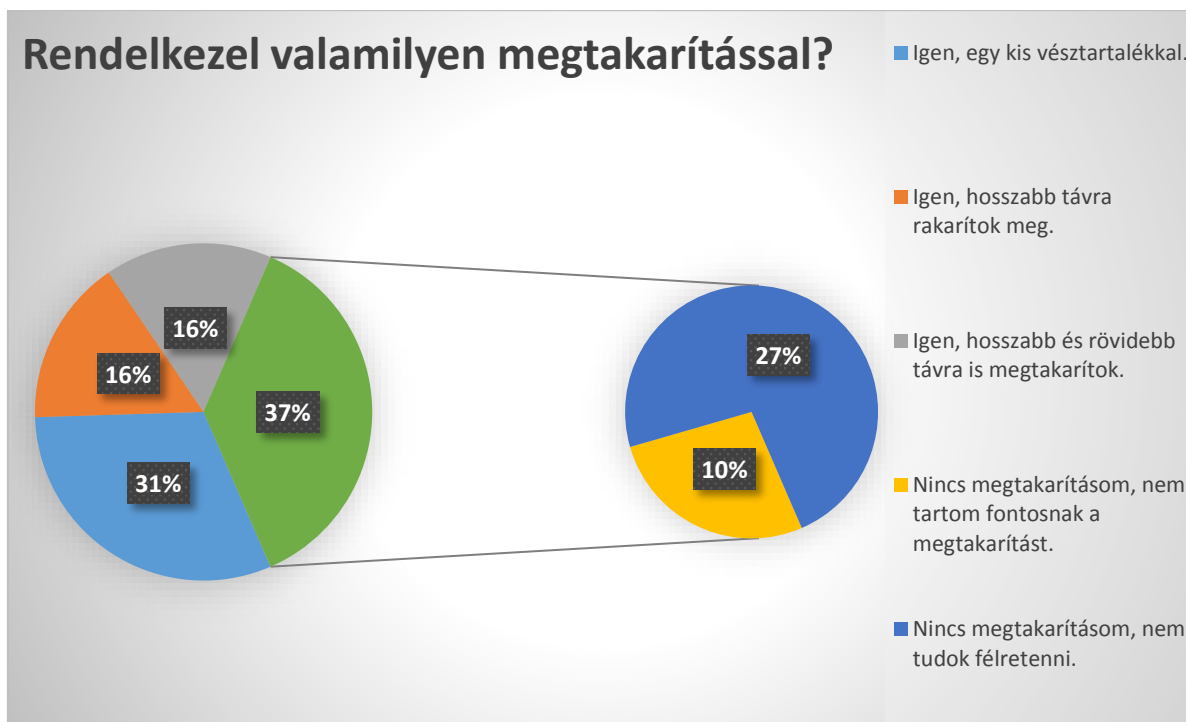
Forrás: (Saját szerkesztés)

A 159 hallgató közül több mint százan azt állítják, hogy alig tudják fedezni kiadásait, vagy a kötelező költségek kifizetése mellett már egyáltalán nincs lehetőségük másra költeni. Rendkívül alacsony azoknak a száma, akik havonta félre tudnak tenni valamekkora összeget, 9%-nak pedig nem tart ki a pénze a hónap végéig.

4.3 Megtakarítási szokások

A megtakarítás a pénzügyi tudatosság egy fontos alappillére, hiszen hozzájárul hosszú távú céljaink önerőből történő megvalósításához, illetve anyagi biztonságot nyújt váratlan helyzetek bekövetkeztekor. Az ide kapcsolódó első kérdéssel szerettem volna rávilágítani arra, hogy hogyan viszonyulnak a hallgatók a takarékoskodás témájához. A 9. ábráról leolvasható, hogy a megkérdezettek legnagyobb arányát, azaz 37%-ot azok teszik ki, akiknek egyáltalán nincsenek megtakarításai, ebből 27%-nak azért, mert nincs lehetőségük, 10 százalékuk viszont nem tartja fontosnak és nem is szeretne félretenni.

A második legnagyobb részt azok képviselik, akik csak egy kis vésztartalékot tudnak félre tenni, ennek pozitívuma viszont az, hogy ezek az egyetemisták már előre gondolkodnak és felkészülnek egy esetleges jövőben bekövetkező nem várt problémára. A kérdőívet kitöltők 32%-a tekinthető tudatos megtakarítónak, hiszen ők gondoltak a hosszú távú jövőjükre is, ebből 16% még a rövidebb távú tartalékról is gondoskodik.

9. ábra

Forrás: (Saját szerkesztés)

A hallgatók 32%-a rendelkezik hosszú távú megtakarítással, viszont 37%-nak egyáltalán nincs, a maradék 31%-nak pedig csak vésztartaléka van. A **K2** kutatási kérdésnél megállapítható, hogy a hallgatók mindössze harmada rendelkezik csak hosszú távú megtakarítással, mely nagyon alacsony értéknek számít.

Tovább vizsgáltam a megtakarítással rendelkezőket aszerint, hogy milyen formában tartják spórolt pénzüket. Eredményként azt kaptam, hogy a legtöbben otthon, illetve nagyon sokan bankszámlán tartják azokat, a többi válaszlehetőséget (Értékpapír, Banki lekötés) csak páran jelölték be, a **K3** kérdés tehát megválaszolásra került, ugyanis a válaszadók közel 85%-a otthon vagy folyószámlán tartja megtakarításait.

A következőkben azoknak is feltettem azt a kérdést, hogy a jövőben mire tennének félre leginkább, akiknek jelenleg még nincsenek megtakarításaik. A válaszok alapján megint csak a hallgatók hosszú távú gondolkodását vizsgáltam, kíváncsi voltam, hogy vajon mennyien törődnek az öngondoskodás kérdésével. A visszajelzések nem festettek túl pozitív képet ezzel kapcsolatban.

Az előzőekben már kiderült, hogy az egyetemisták töredéke rendelkezik hosszú távú tartalékkal, viszont azok célját eddig még nem csoportosítottam. A kutatás alapján kijelenthető, hogy a fiatalok megtakarítási céljai főként a lakásra és autóra korlátozódnak.

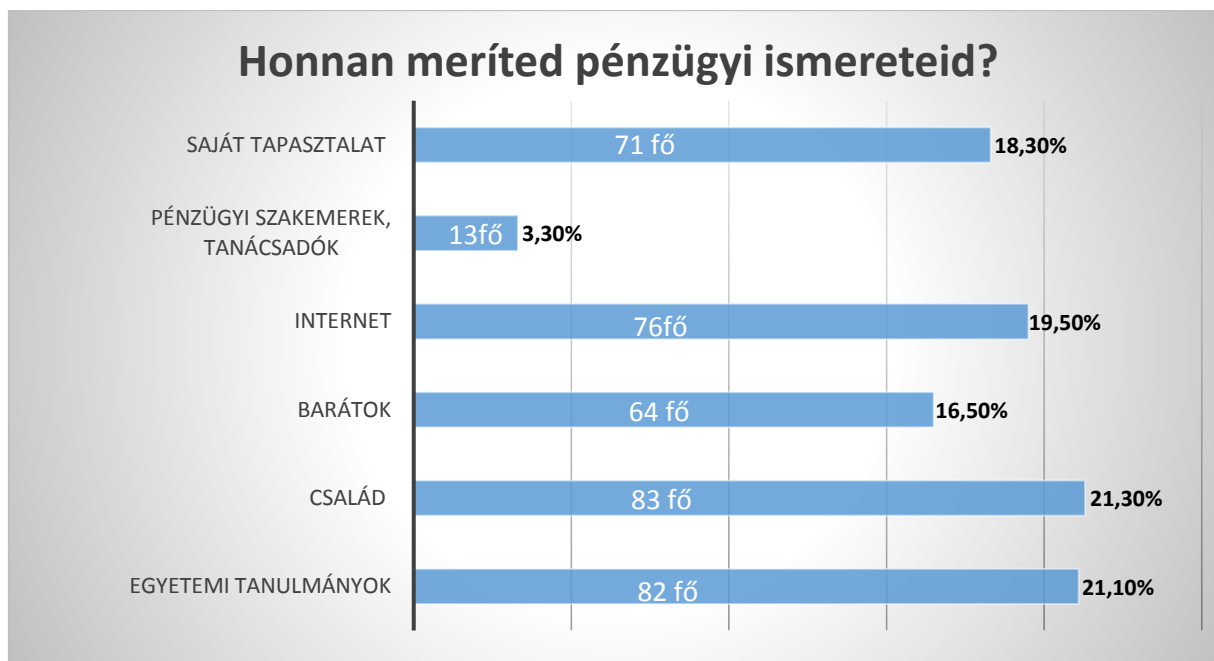
Ezen kívül is csak a hobbira, szórakozásra esetleg cégalapításra gondolnak. Mindössze 17-en jelölték meg a nyugdíjat a megtakarítási lehetőségek közül, ez a szám az rendkívül alacsony.

4.4 Pénzügyi ismeretek

A kérdőív ezen blokkját egy általános tudásszint felmérés nyitotta az alapvető banki termékekkel kapcsolatban. A válaszadók a vélt tudásukat 1-től 5-ig terjedő skálán értékelték, ahol az 1 a „Semmit nem tudok róla”, az 5 pedig „Alapos, pontos ismeretekkel rendelkezem”. Leginkább a közepes szintű tudás volt jellemző az összes terméknél. A hallgatók saját megítélése szerint a bankkártyával kapcsolatos ismereteik a legjobbak és viszonylag sokat tudnak a folyószámláról, illetve a diákhitelről. A többi termékhez viszonyítva keveset tudnak a bankbetétről, a hitelkártyáról, illetve a megtakarítási számláról is, mely nem meglepő, hiszen sokaknak nincs megtakarítása.

A bankkártya, a folyószámla és a diákhitel mind olyan pénzügyi termék, melyet a hallgatók használnak, igénybe vesznek, ezáltal pedig mélyebb szintű tudásra tesznek szert ezekkel kapcsolatban.

Fontosnak tartottam megvizsgálni azt, hogy a hallgatók honnan merítik leginkább a pénzügyekkel kapcsolatos ismereteiket. A válaszok megoszlása a következő ábra mutatja be:

10. ábra

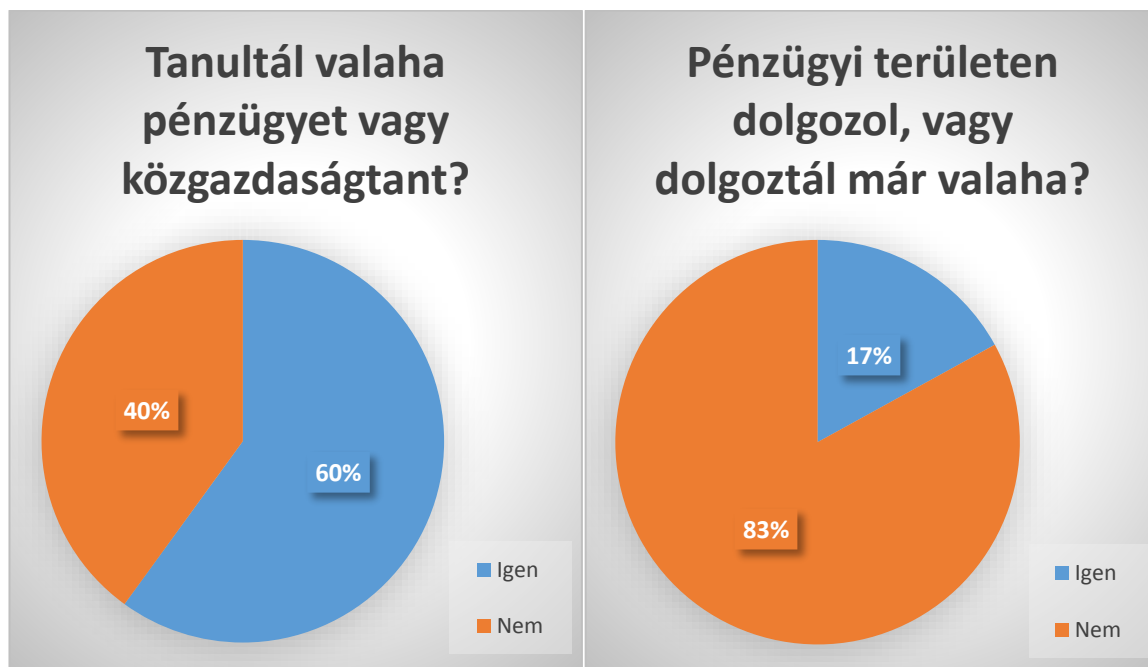
Forrás: (Saját szerkesztés)

A válaszok alapján a családot és az egyetemi tanulmányokat közel ugyan annyian említették meg pénzügyi ismereteik forrása ként. Ez a korosztály tehát nagymértékben az otthon látottak alapján és az egyetemen tanultak szerint gyűjti a legtöbb ismeretét. Az eredmény alapján következtethetünk arra, hogy a 82 fő többsége valószínűleg gazdasz hallgató, viszont több más karon is oktatnak kötelező jelleggel közgazdaságtant, vagy pénzügyet, illetve léteznek ilyen jellegű szabadon választható tárgyak is, mint például a Pénzügyi kultúra nevű tantárgy, mely az összes kar számára elérhető.

Meglepő eredmény volt számomra, hogy az internetet és a saját tapasztalatot jóval többen jelölték be, mint a barátokat. Ez viszont nem feltétlenül rossz, hiszen az interneten tájékozódva például a kereskedelmi bankok oldaláról biztosabb információk szerezhetőek be, mint egy baráttól, aki nem garantáltan tájékozottabb és tapasztaltabb a témában. A pénzügyekhez való legnagyobb hozzáértést viszont mégiscsak a pénzügyi szakemberek biztosítanák, azonban ezzel az opcióval rendkívül kevesen élnek a hallgatók közül.

A kapott százalék is kifejezi a fiatalok bizalmatlanságát, félelmét a pénzügyi szolgáltatókkal szemben, pedig sok esetben saját tapasztalatok helyett biztonságosabb lenne szakértők véleményére hagyatkozni.

A **K4** kérdés felvetését egyértelműen alátámasztják a felmérés válaszai, ugyanis a legtöbben a szüleiktől merítik pénzügyi tudásukat, azonban fontos megemlíteni, hogy a család mellett az egyetemi tanulmányoknak is nagy szerepe van a pénzügyi ismeretek bővítésében.

11. ábra

Forrás: (Saját szerkesztés)

A fenti ábra jól bemutatja azt a jelenséget, hogy többen tanulnak pénzügyi tantárgyakat, mint ahányan ezen a területen dolgoznak, ez azt jelenti, hogy az elméleti tudás mögött csak kismértékű gyakorlati tapasztalat áll. A korábbiakban már említést tettem olyan kutatásokra, melyek szintén azt mutatták ki, hogy ha egy adott személy elméletben ismeri a pénzügyekkel kapcsolatos fogalmakat, az még egyáltalán nem jelenti azt, hogy megérti az azokkal kapcsolatos folyamatokat. A pénzügyi tudatosság viszont megköveteli az elméleti és gyakorlati tudás birtoklását is.

4.5 Pénzügyi szokások

A hallgatók pénzügyi viselkedését különböző kérdéstípusokkal mértem fel. Az egyik kérdésnél minősítő skálán kellett értékelniük, hogy a felsorolt tulajdonságok 1-től (egyáltalán nem) 5-ig (teljes mértékben) mennyire jellemzőek rájuk. A következőkben

felsoroltam 9 darab állítást, ezek közül kellett kiválasztaniuk azokat melyek igazak pénzügyeikre.

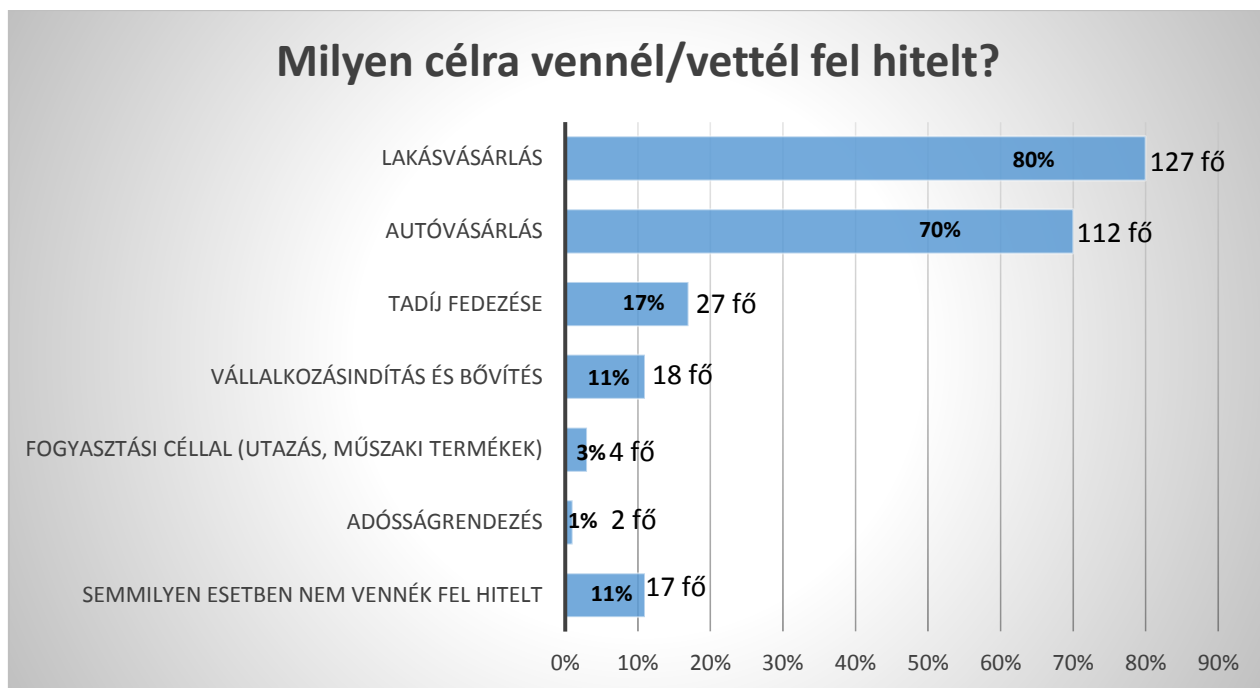
Az állítások közül a kitöltők 75%-ra igaz volt, hogy kiadásait bankkártyával vagy pedig átutalással, azaz készpénzkímélő módon rendezik. A második legjellemzőbb állítás volt, hogy „Az elmúlt egy évben volt olyan hónap, amelyben sikerült megtakarítanom.”, ezt a válaszadók 48%-a találta igaznak saját szokásaira vonatkozóan. Legkevésbé ismertek magukra, a hallgatók a „Bevételeimről, kiadásaimról pontos költségvetést vezetek.” és „A pénzügyi termékek vásárlása előtt pontosan tájékozódok a piacon.” állítások alapján. A Pénziránytű Alapítvány általi felmérés eredményeivel megegyezően (ahol a kutatás a teljes magyar lakosságra vonatkozott) az egyetemisták körében sem jellemző a költségvetési kimutatás készítése.

A 159 válaszadóból 119-en részesítik előnyben a készpénzkímélő fizetési módokat, tehát a **K5** kérdésre egyértelműen igennel válaszolhatnak.

4.6 Hitellel kapcsolatos kérdések

A hitelfelvételi hajlandóságból leszűrhető a fiatalok kockázatvállalási készsége is. Először azt vizsgáltam meg, hogy létezik-e olyan cél a hallgatók körében, amiért képesek lennének hitelfelvételhez folyamodni, vagy pedig teljesen elzárkóznak ettől a lehetőségtől.

A kérdéssel kapcsolatban meglepő eredményeket kaptam, ugyanis több korábbi kutatás állította azt, hogy a fiatalok hitelfelvételi hajlandósága nagyon alacsony, azonban a Miskolci Egyetemistáknak csak a 11%-a válaszolta azt, hogy semmilyen esetben nem venne fel hitelt. A következő ábráról az is kiderül, hogy mely célokra vesznek/vennének fel leginkább hitelt:

12. ábra

Forrás: (Saját szerkesztés)

A megkérdezettek 80%-a felvenne lakáshitelt, 70% pedig autóvásárlás céljából tenné ugyanezt. A fiatalok túlnyomó többsége tehát egyáltalán nem zárkózik el a hitelfelvételtől, sőt lakást és autót is abból tudnának vásárolni. A kérdőív eredményei azt mutatják, hogy hallgatók kockázatvállalási attitűdje viszonylag magas. Véleményem szerint ez arra vezethető vissza, hogy megtakarítások híján kénytelenek hitel segítségével finanszírozni ezen vágyaik kielégítését.

A **K6** kérdésre válaszolva az eredmények alapján elmondható, hogy a megkérdezett fiatalok kockázatvállalási készsége igencsak magasnak tekinthető.

A felmérésnek ezen része tartalmazott még 4 kérdést, melyek a Diákhitelre vonatkoztak. Korábbi tapasztalataim alapján igen csak megoszlik a diákság véleménye a témával kapcsolatosan, ezt a kérdőív eredményei is tükrözik. A megkérdezettek közel harmada teljesen elutasító a felvételt illetően, azonban 34% jó konstrukciónak tartja, a többi kitöltő érdektelenséget mutatott a témában. A kitöltők 38%-a rendelkezik Diákhitellel, ebből 11% kénytelen volt felvenni, hiszen csak ennek segítségével tudja fedezni az egyetem költségeit. A Diákhitellel rendelkező hallgatók közül kétszer annyian rendelkeznek Diákhitel2-vel (csak költségtérítésre), mint ahányan szabad felhasználású formáját választották.

4.7 Nemek és karok szerinti különbségek

A kutatás megkezdése előtt felmerült a kérdés, hogy vajon van-e különbség nemenként, illetve a különböző karokon tanuló hallgatók között a pénzügyi tudatosság terén. A szekunder kutatásomba már említettem, hogy léteznek olyan felmérések, melyek kifejezetten azt vizsgálták, hogy melyik nem a megfontoltabb pénzügyi területen, eredményeik szerint a férfiak magabiztosabbak a témában. Az edukációt illetően Luksander azt állította, hogy akik gazdaságtudományt tanulnak nem tudatosabbak azoknál, akik nem részesülnek ilyen oktatásban. Felmérésében azonban a középiskolásokat vizsgálta, joggal feltételezhetjük, hogy egy célirányos egyetemi képzés ennél jóval magasabb szintű tudást biztosít.

A két felvetett kérdést megvizsgáltam a Miskolci Egyetem hallgatóinak körében. A tudatosságot 3 tényező szerint mértem külön nemenként, majd pedig karonként. A három vizsgálati tényező közül az első volt a pénzzel való bánásmód, a másik a hosszú távú megtakarítások, a harmadik pedig a pénzügyek tudatos kezelése.

A következő táblázatban szemléltetem a kérdőív azon kérdéseit, melyek a tényezőkre vonatkoznak, azok a férfiak és nők jöttek csak számításba, akik válaszaik alapján pénzügyileg tudatosak. Ilyen személynek tekinthetőek azok akik, megfelelően gazdálkodnak a rendelkezésükre álló pénzzel adott időszakon belül, vannak hosszú távú megtakarításaik és pénzügyeiket folyamatosan figyelemmel kísérik, illetve tudatosan döntenek azzal kapcsolatban.

2. táblázat

	Férfi		Nő	
	%	Fő	%	Fő
Mennyire fedezi kiadásaidat a havonta rendelkezésedre álló pénz?	16	17	44	22
Rendelkezel valamilyen formájú megtakarítással?	22	24	54	27
Melyik írja le legjobban költekezési szokásaidat?	19	21	56	28

Forrás: (Saját szerkesztés)

A 2. táblázat tartalmazza a három kérdés válaszainak nemenkénti lebontását. A megkérdezettek közül összesen 39 olyan személy volt, akik költségeik fedezése mellett, a havi keresetük egy részét képesek megtakarítani és nem szórják feleslegesen a pénzüket. A megkérdezett hallgatók közül 51-en rendelkeztek valamilyen hosszú távú megtakarítással, illetve 49 fiatal saját bevallása szerint folyamatosan figyelemmel kíséri pénzügyeinek alakulását. A kérdőív kitöltésénél a nemek aránya kissé felborult, ugyanis több, mint kétszer annyi kitöltés érkezett férfiaktól, mint az ellenkező nemtől (számszerűsítve 109; 50 fő).

Az eredmények egyértelmű képet festenek, mivel a nők mind a három vizsgált tényező alapján tudatosabbnak mondhatók. A legszembeötlőbb különbség abban nyilvánul meg, hogy jóval több nő kíséri figyelemmel napi szinten pénzügyeit, mint férfi, illetve jobban is odafigyelnek anyagi javaikra. Szintén nagy differencia alakult ki a hosszú távú megtakarítások terén, a táblázat eredményei azt mutatják, hogy amíg a nők több, mint fele rendelkezik valamilyen hosszú távú megtakarítással, addig ez az arány a férfiaknál mindössze 22%.

A kutatási eredmények alapján kijelenthetem, hogy a Miskolci Egyetemen a női hallgatók a tudatosabbak, ez megválaszolja a **K7** kérdést.

A 3. táblázatban ugyanezek szerint vizsgálom a tudatosságot, most viszont karonként hasonlítom össze a kapott eredményeket. A Gazdaságtudományi Karról kapott válaszokat vetem össze az egyetem összes többi karán tanulók véleményével. A kérdőívet 67 gazdasz, valamint 92 nem gazdasz töltötte ki.

3. táblázat

	ME-GTK		Többi kar	
	%	Fő	%	Fő
Mennyire fedezi kiadásaidat a havonta rendelkezésedre álló pénz?	41	28	11	10
Rendelkezel valamilyen formájú megtakarítással?	57	38	13	12
Melyik írja le legjobban költekezési szokásaidat?	58	39	10	9

Forrás: (Saját szerkesztés)

Az előzetes sejtésem beigazolódni látszik, hiszen az összes vizsgált szempont alapján a gazdasz hallgatók jóval tudatosabbak pénzügyeik terén, mint társaik. Sokkal inkább odafigyelnek megtakarításaikra, jobban bánnak anyagi javaikkal, illetve magabiztosabban kezelik pénzügyeiket. Fontos megemlíteni, hogy a Gazdaságtudományi Kar tanulóinak közel 60 százaléka rendelkezik hosszú távú megtakarítással, míg a többi kar hallgatói együttvéve sem érik el még a 15 százalékot sem. A számottevő különbségek okai között meg kell említeni a magas szintű közgazdász képzést, valamint azt, hogy az ide jelentkező hallgatók minden bizonnyal nagyobb érdeklődést mutatnak a pénzügyek felé.

A kapott adatok alapján **megerősíthetem** a **K8** kérdésben felmerülteket, ugyanis a Gazdaságtudományi Kar hallgatói pénzügyileg tudatosabbak, mint bármelyik más karra járó hallgatók.

A következőkben tényezők közötti lehetséges kapcsolatot vizsgáltam, khi- négyzet próba segítségével. Céлом az volt, hogy megállapítsam, hogy egyik ismerv hatással van-e a másikra. Keresztábrák használatával kiszámítottam a khi- négyzet értékét. Amennyiben a khi- négyzet értéke nullával egyenlő, akkor a H_0 hipotézist fogadom el, ami függetlenséget jelent, azaz a két tényező között nincs kapcsolat. Khi- négyzet > 0 esetben, a H_1 hipotézis került elfogadásra, ekkor az ismérvek között kapcsolat áll fent. Kapcsolat fennállása esetén meg kell vizsgálni annak szorosságát is. Reméltem, hogy ez utóbbi eset fog fennállni, hiszen a kérdőív alapján kapcsolat feltételezhető.

Az első hipotézisem a következő: Összefüggés mutatható ki a gazdasági hírekre való fogékonyság és aközött, hogy mely karon tanul a hallgató.

Először is a khi- négyzet értékét kellett meghatároznom, hogy kiderüljön fennáll-e kapcsolat. A kapott értéke 60,22, tehát **H_1 hipotézist elfogadom**. Ezután Csuprov és Cramer mutatóval meghatároztam az összefüggés szorosságát, a kapott 0,62-es érték meggyőző, hiszen 0,7-nél már szoros kapcsolat mutatható ki.

A kapott eredmény nem meglepő, mivel egy gazdasz tanuló minden bizonnyal sokkal fogékonyabb az ilyen fajta hírek iránt. Ezt tükrözik a számok is, hiszen a válaszok alapján a gazdasz hallgatók 22%-a napi szinten tájékozódik gazdasági hírek terén, ellenben a többi kar diákságával, ahonnan mindössze egyetlen ember teszi meg ugyanezt. A másik véglet is sokat elmond a helyzetről, mivel azon hallgatók aránya, akiket egyáltalán nem érdekelnek az ilyen típusú hírek 17%, a Gazdaságtudományi Karról viszont egyetlen ember sem nyilatkozott így.

A második hipotézis így hangzik: A hallgató neme hatással van a személyes megtakarítások mértékére.

Az előbb ismertetett módszer ezen hipotézis vizsgálatára is alkalmas volt. A khi-négyzet értéke szintén pozitív lett, ami rávilágított a kapcsolat meglétére. (Khi- négyzet =23,66) A **H2** hipotézist tehát **elfogadom**, ami azt jelenti, hogy a két vizsgált ismérv között sztochasztikus kapcsolat áll fenn. A kapcsolat szorossága ebben az esetben 0,4 lett, amely az előző esethez képest enyhébb mértékű, közepes erősségű függőséget jelent.

4.8 A kutatás eredményeinek összegzése

Az elvégzett kutatás úgy gondolom eredményesen zárult, hiszen választ kaptam nyolc a témában felmerült igencsak lényeges kérdésre. A legtöbb területen egyértelmű hasonlóság mutatható ki a Miskolci Egyetem, valamint a szekunder kutatásban feltárt korábbi felmérések eredményei között. A miskolci fiatalok pénzügyi kultúráját, a szülői háttér befolyásolja a legnagyobb mértékben, viszonylag kevesen rendelkeznek hosszú távú megtakarítással. Pénzüket otthon, valamint folyószámlán tartják, valamint nyitottak a modern fizetési módok iránt. A felsorolt megállapítások jellemzik a témában vizsgált legtöbb fiataalt.

Eltérések is jelentkeztek azonban a szekunder kutatásban feltártak és a kapott eredmények között, hiszen kijelenthetjük, hogy a Miskolci Egyetemen a nők határozottan tudatosabbak pénzügyileg, illetve a hallgatóság magas kockázatvállalási hajlandósággal bír.

5. JAVASLATTÉTEL

Mivel a kutatási eredményeim javarészt összhangban állnak a szekunder kutatásokban meghatározottakkal, ezért úgy gondolom, hogy eredményesnek mondható a vizsgálatom. Azonban ez azt jelenti, hogy a miskolci fiatalok pénzügyi tudatossága még fejlesztésre szorul, ehhez pedig javaslatok megtétele szükséges. Ki kell emelni, hogy az itt megfogalmazott javaslatok nem feltétlenül az egyetemistákról szólnak, de egyfajta iránymutatást adnak nekik is ahhoz, hogy a jövőben, családos emberként miként kezeljék majd ezt a helyzetet.

Úgy gondolom, hogy a pénzügyi tudatosságnak a fejlesztése akkor lehet a leghatékonyabb, ha már a kezdetek kezdetén a diákság mindennapjainak a részévé válik. Egyre több középiskola vezeti be a pénzügyekkel kapcsolatos tantárgyakat, ezt mindenképpen folytatni kell, sőt a leginkább célravezető az lenne, ha az általános iskolák is átvinnék ezt a gyakorlatot. A gazdasági témájú tematikus hetek, mint például a Pénz7, mindig nagy sikert arattak, éppen ezért rendszeres oktatást javaslok általános iskolás kortól, ahol legalább az alapvető pénzügyi ismereteket megszerezhetik a diákok.

Leszögezném, hogy ez a javaslat csakis akkor lehet helytálló, hogy ha az életkornak megfelelő színvonalon zajlik az oktatás, illetve a példák szemléltetése. Egy alsó tagozatos diáknak leegyszerűsítve, játékosan kell a pénzügyeket tanítani, egy 13-14 éves kamasz aki viszont már zsebpénzt is kap, jóval részletesebben bele tudja magát ásni a témába.

Az első javaslatom tehát a köznevelés megváltoztatására irányul, ahol valós pénzügyi ismeretek elsajátítását kell biztosítani az oktatási rendszernek, életszerű példákon keresztül.

A második javaslati pontom szorosan kapcsolódik az előbb leírtakhoz. Az iskolában megszerzett pénzügyekkel kapcsolatos ismereteket akkor lehet maradandóvá tenni, ha azok otthon is előtérbe kerülnek. A szülők magatartása ezen a területen igencsak lényeges, hiszen ha ebben partnernek bizonyulnak, akkor gyermekük sokkal nagyobb előnnyel indulhat az életben, mint társai.

A felelősségteljes szülőnek erősítenie kell gyermeke pénzügyi tudatosságát, gyakorlati példákkal kell bemutatni azt, hogy ők miként gazdálkodnak anyagi javaikkal. Mire is gondolok? Vigye el gyermekét vásárolni, világosítsa fel, hogy a havi rendelkezésre álló összegből mit tudnak megvásárolni, érzékeltesse a különböző termékek közötti

értékkülönbségeket. Hogyha egy alsó tagozatos tisztában van azzal, hogy egy autóért éveket kell dolgozni, még egy tábla csokit könnyedén meg tudnak vásárolni, akkor az már jó indulási alap.

A kutatási eredményekből kirajzolódik egy égető probléma, mégpedig az, hogy a diákság nem gondol a jövőbeli önfenntartására. Különösen nagy a baj a nyugdíjak területén. Egészen elenyésző azok száma, akik tudatosan készülnek időskorukra. Harmadik javaslatom ezen területre irányul.

Ösztönözni kell a fiatalságot az időskori öngondoskodás irányába, ehhez azonban kormányzati, és vállalati programok szükségesek. Létező intézkedés egyes vállalatoknál, hogy az önkéntes nyugdíjpénztári befizetésekhez a munkáltató is hozzájárul havi szinten. Konkrét számokra lefordítva: amennyiben az illető a jövedelme két százalékát önkéntes nyugdíjpénztári befizetésre fordítja, abban az esetben a cége további három százalékot hozzátesz ehhez. Úgy gondolom, hogy ez egy nagyon jól működő rendszer lehetne, éppen ezért a javaslatom arra irányul, hogy konkrét kormányzati stratégia kidolgozása történjen meg, ahol ez a lehetőség mindenki számára biztosítottá válna.

Végül, de nem utolsósorban egy figyelemfelhívó kezdeményezést javaslok, ami minden közoktatásban résztvevő fiatal számára előnyös lenne. Általános, közép – és felsőfokú intézményekben is bevezetnék egy ismeretterjesztő plakátsorozatot, melyeken pénzügyekkel kapcsolatos tények, megállapítások szerepelnének. Tisztában vagyok vele, hogy többsoros, bonyolult tájékoztatót nagyon kevesen olvasnának el, még kevesebben gondolkodnának el a lényegén, éppen ezért pársoros, rajzos illusztrációkkal ellátott plakátokat képzeltem el.

Természetesen itt is az adott korosztálynak megfelelő módon, hangnemben történne az információk közlése. Egy általános iskolás diáknak pl. lehet plakátot csinálni a zsebpénz beosztásának megfelelő módjáról, egy végzős egyetemistának viszont már a hitelfelvétel veszélyei is aktuális téma lehet.

A javaslataim tehát arra irányulnak, hogy lehetőleg már egészen fiatal korban kötelezően oktassák a pénzügyet. Úgy gondolom, hogy ha valaki már gyerekként rendelkezik némi ismeretanyaggal, akkor az az illető a jövőben sokkal tudatosabban fogja tudni kezelni pénzügyeit. Egy egyetemista szemléletét sokkal nehezebb lehet megváltoztatni, hiszen már berögzült értékrenddel rendelkezik.

A változtatások másik fő irányvonala a hosszú távú megtakarítások fontosságának a kihangsúlyozása. Jelenleg nagyon kevesen gondolnak az öngondoskodásra, ez pedig súlyos probléma.

Amennyiben a fiatalok bővebb pénzügyi tudással fognak rendelkezni, és elkezdik komolyabban venni a hosszú távú jövőjüket, akkor sokkal biztosabb lábakon állhatnak majd anyagilag, ami egy nyugodtabb életet jelenthet számunkra.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Szakedolgozatom során egy olyan területet vizsgáltam, amely egyre fontosabb és népszerűbb témává válik napjainkban. Hazánkban még nincs a témakörnek mindenki által elfogadott, széleskörű szakirodalma, ezért is szerettem volna szakedolgozatommal az ismeretek bővítéséhez hozzájárulni e témában.

Alapfelvetésem az volt, hogy a mai fiatalság nem eléggé tájékozott és megfontolt pénzügyeiket illetően. A téma vizsgálatába a Miskolci Egyetem hallgatóit vontam be. Szerettem volna a közvetlen környezetem figyelmét is felhívni a téma aktualitására, és fontosságára.

Először is az ezen területhez kapcsolódó fogalmakat, megállapításokat ismertettem, amihez számos szakirodalmat használtam fel. Kezdetben a szolgáltatást, mint fogalmat ismertettem, illetve annak sajátosságait. Bemutattam a szolgáltatások termékektől való megkülönböztető jegyeit, ezek minden szolgáltatásra igazak, beleértve a banki szolgáltatásokat is. Nagy eltérés a termékekhez képest, hogy a szolgáltatások piaca sokkal egyedibb, és komplexebb, a bankszféra azonban még ezen a csoporton belül is különlegesnek számít.

Azért is tértem ki részletesebben erre a témára, mivel a bankok nagyban befolyásolhatják az egyének pénzügyi kultúráját. A szakirodalom további részeként a pénzügyi kultúra fogalmát ismertettem. Mivel nem beszélhetünk egy általánosan elfogadott definícióról, ezért bemutattam mind a hazánkban, mind a nemzetközileg használt meghatározásokat. Kiemeltem a lényegességét, mivel ez meghatározhatja az egyének életszínvonalát, valamint az egész gazdaság működését is. Mivel dolgozatom célcsoportja a fiatalságra korlátozódott, ezért az ő pénzügyi tudatosságukat alakító tényezőket külön ismertettem.

A következő fejezetben számomra meghatározó szekunder információkat gyűjtöttem hazánk aktuális pénzügyi helyzetére vonatkozóan. Bemutattam az itthon jelenleg is zajló tudatosságot fejlesztő legeredményesebb programokat.

Ezután a szekunder információk és a témában felmerült problémák alapján kutatási kérdéseket fogalmaztam meg, illetve hipotéziseket állítottam fel. Ahhoz, hogy ezekre válaszolni tudjak, az előzetes információim alapján egy online kérdőívet állítottam össze.

Az adatfelvétel három héten át zajlott. Mind a gazdászok, mind a többi karon tanulók véleményére kíváncsi voltam.

A primer kutatásom változatos kérdéseket tartalmazott több témára vonatkozóan, mint például megtakarítások, hitelek, általános pénzügyi szokások, ismeretek. A kapott eredményeket elemeztem, majd levontam a konklúziókat, végül pedig ezeket összevetettem a felállított hipotézisekkel, illetve a kutatási kérdésekkel. Legtöbb esetben a felvetéseimet megerősítették a kutatási eredmények, azonban voltak eltérések is a szekunder információkhoz képest.

A vizsgálat válaszai rávilágítottak arra, hogy a Miskolci Egyetemistáknak, még van hova fejlődniük pénzügyi tudatosság terén, ám vannak pozitív jelek is. A Gazdaságtudományi Kar hallgatói jóval tudatosabbnak mondhatók pénzügyileg, mint társaik, ez a magas színvonalú oktatásra vezethető vissza. A kialakult helyzetre javaslatokat dolgoztam ki, ahol különböző opciókat vetettem fel a helyzet javításának érdekében.

Bízom benne, hogy szakdolgozatom megírásával hozzájárulhatok mind a hazai, mind a Miskolci Egyetem pénzügyi kultúrájának fejlesztéséhez. Remélem, hogy a megtett javaslataim közül jó pár megvalósításra kerül, és ezek elősegítik majd a stabil gazdasági működést.

7. IRODALOMJEGYZÉK

1. A. Atkinson – F-A. Messy (2012): A pénzügyi kultúra mérése: Az OECD / Nemzetközi Pénzügyi Képzési Hálózata (INFE) kísérleti kutatásának eredményei, OECD Pénzügyi, Biztosítási és Magán-nyugdíjpénztári Műhelytanulmányok, 15. sz., OECD Publishing.
2. A kereskedelmi bankok fogalma és tevékenysége. In: <https://penziranytu.hu/archivalt-pop-torzanyag/konyv/az-en-penzem/iv-penzpiac-mindenkit-osszekot/16-bankrendszer-mai-gazdasagban/4-kereskedelmi-bankok-fogalma-es-tevekenysege> (Letöltve: 2019. 02. 24.)
3. A Pénziránytű Alapítvány által lebonyolított pénzügyi kultúra kutatás fő eredményeinek bemutatása In: <https://www.mnb.hu/letoltes/a-penziranytu-alapitvany-atal-lebonyolitott-penzugyi-kultura-kutatas-fo-eredmenyeinek-bemutatasa.pdf> (Letöltés: 2019. 02. 25.)
4. Állami Számvevőszék, Pénzügyi kultúra fejlesztési programok felmérése (2016)
5. Balázs Lendvai M. (2013): A bankmarketing szerepe a pénzügyi kultúra fejlesztésében, Sopron
6. Bátor A. (2003): A kereskedelmi bankok ügyfélkörének döntéshozatala 1. Magyar Marketing M_helyek IX. Konferenciája kiadvány, Keszthely
7. Béres D. et al. (2013): Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról. In: <http://www.asz.hu/tanulmanyok/2013/kutatasi-jelentes-felmeres-a-felsooktatasantanulo-fiatalok-penzugyi-kulturajarol/t353.pdf>. (Letöltés: 2019. 03. 04.)
8. Borodich, S. et al. (2010): Comparative analysis of the levels of financial literacy among students in the U.S., Belarus, and Japan. In: Journal of Economics and Economic Education Research.
9. Botos K. et al. (2012): Pénzügyi kultúra és kockázatvállalás a közép-alföldi háztartásokban. Pénzügyi Szemle.
10. Chikán A. (2008): Vállalatgazdaságtan. Aula Kiadó, Budapest
11. Enyhülő pesszimizmus a megtakarítási várakozásokban, In: GfK Hungária Piackutató Intézet honlapja, 2010. 07. 14., http://www.gfk.com/imperia/md/content/gfk_hungaria/pdf/press_h/2010/press_2010_07_07_h.pdf (Letöltés: 2019. 03. 21.)

12. Hira L. (2009): Financial Literacy in America: Opportunities and Challenges.
13. Huston, S. J. (2010): Measuring Financial Literacy, Journal of Consumer Affairs.
14. IRBD et al. (2009): The Case for Financial Literacy in Developing Countries - Promoting Access to Finance by Empowering Consumers. The WorldBank, Washington. In: https://www.globalbrigades.org/media/Financial_Literacy.pdf (Letöltés: 2019. 02. 24.)
15. K&H Csoport: Egyre több fiatal gondol az öngondoskodásra. In: A K&H honlapja, 2019. 03. 21. In: <https://www.kh.hu/csoport/sajto/-/sajtohir/egyre-tobb-fiatal-gondol-az-ongondoskodasra> (Letöltve: 2019. 03. 24.)
16. Kenesei Zs. – Kolos K. (2007): Szolgáltatásmarketing és – menedzsment. Alinea Kiadó, Budapest
17. KERESZTES I. (2011): Hétmilliárd ember a Földön: Sokan és elegendő, Heti Világgazdaság
18. KOTLER, PHILIP – KELLER, K. LANE (2008): Marketingmenedzsment Budapest: Akadémiai Kiadó.
19. Luksander A. et al. (2014): A felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúráját befolyásoló tényezők vizsgálata. Pénzügyi Szemle.
20. Lusardi, A – Mitchell, O. S. (2011): Financial Literacy Around the World: An Overview. Journal of Pension Economics and Finance.
21. Magyar Z. (2012): Pénzügyi kultúra – Közügy vagy magánügy? Gazdasági és Társadalomtudományi Közlemények.
22. Mellan, O. (1997): Barátságban a pénzzel. Helikon Kiadó
23. MNB-PSZÁF (2008): Együttműködési megállapodás a pénzügyi kultúra fejlesztés területén. In: <https://www.mnb.hu/letoltes/0415mnbpszafmegallpodas-penzugyi-kultura-fejlesztte.pdf> (Letöltés: 2019. 04. 03.)
24. Németh E. & Béres D. & Huzdik K. (2015): The Attitude of Young Hungarian Adults to Loans, Journal of Business and Social Science. In: http://ijbssnet.com/journals/Vol_6_No_4_April_2015/7.pdf (Letöltve: 2019. 03.28.)
25. OECD 2012. Economic Surveys: Hungary, 2012.10.30. In: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/oecd-economic-surveyhungary_19990529 (Letöltve: 2019. 03. 08.)
26. Papp I. (2003): Szolgáltatások a harmadik évezredben. Aula Kiadó, Budapest

27. Pénzügyi tudatosság fejlesztésének stratégiája. In:
<http://www.kormany.hu/download/5/39/21000/P%C3%A9nz%C3%BCgyi%20tudatoss%C3%A1g%20fejleszt%C3%A9s%C3%A9nek%20strat%C3%A9gi%C3%A1ja.pdf> (Letöltve: 2019. 03. 01.)
28. Remund, D. L. (2010): Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. The Journal of Consumer Affairs.
29. S. Suganya – Dr. S. Sakthivelrani – K. Durai (2013): Development and validation of financial literacy scale, International Journal of Research in Commerce & Management.
30. Veres Z. (2009): A szolgáltatásmarketing alapkönyve. Akadémia Kiadó Zrt., Budapest

8. ÁBRA- ÉS TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. ábra: A kereskedelmi bankok tevékenysége.....	13
2. ábra: Magyarország népessége nemek és életkor szerint.....	23
3. ábra: Kártyás vásárlások és készpénzfelvételek aránya.....	25
4. ábra: Mellan – féle pénzügyi személyiségtípusok.....	29
5. ábra: A pénzügyi személyiségtípusok megoszlása.....	31
6. ábra: A kiemelt stratégiai célok megvalósításának időhorizontja.....	40
7. ábra: Karok szerinti megoszlás.....	48
8. ábra: Kiadások fedezése.....	49
9. ábra: Megtakarítások.....	51
10. ábra: Pénzügyi ismeretek forrása.....	53
11. ábra: Pénzügyi tanulmány, pénzügyi munka.....	54
12. ábra: Hitelfelvétel célja.....	56
1. táblázat: Banki szolgáltatások csoportosítása.....	14
2. táblázat: Pénzügyi tudatosság nemenkénti összehasonlítása.....	57
3. táblázat: Pénzügyi tudatosság karonkénti összehasonlítása.....	58

9. SUMMARY

In my thesis I have explored an area that is becoming an increasingly important and popular theme nowadays, this is the financial literacy. In Hungary there is not much literature on this topic, so I would like to expand it.

I think that youth is not well informed and advised about finances. I investigated the students of the University of Miskolc. I would like to warn them, this is a current and important theme.

Firstly, I have described the concepts and definitions, I have used many literature. Furthermore, I have writing about the features of the services. The market of the services is really complex and varied, within this, banking services are outstanding.

Thereafter, I wrote about the concept of financial culture both in Hungarian and international terms. The target group of my thesis was limited to youth, so I presented the factors shaping their financial awareness separately.

In the next chapter, I gathered decisive secondary information about Hungary's current financial situation. I have presented the most successful programs that are currently developing financial awareness in Hungary. Then I set up hypotheses. To confirm or refute these hypotheses, I have compiled an online questionnaire, that based on my preliminary information. Data was collected for three weeks. I was curious about each student's opinion.

I Analyzed the results and deduced the conclusions, and finally compared them with the hypotheses. The responses of the study confirmed that there is a need for improvement.

I have developed suggestions for the situation where I have put forward various options to improve the financial literacy. I hope that by writing my thesis I can contribute to the development of the financial culture of the University of Miskolc and Hungarian youth.

All in all, I think my suggestions will be implemented, and they will contribute to stable economic activity.

10. MELLÉKLETEK

I. sz. melléklet: Sample Size Calculator segítségével a hibahatár meghatározása

Keress bizalmi intervallumot

Bizalmi szint: ☒ 95% ☐ 99%

Minta nagysága:

Népesség:

Százalék:

Megbízhatósági intervallum:

Forrás: <https://www.surveysystem.com/sscalc.htm> (Letöltés: 2019. 04. 24.)

II. sz. melléklet: A kérdőív

2019. 03. 08. Pénzügyi szokások

<https://docs.google.com/forms/d/1e2voSJ4oGDefYFKNeHJSg67FcNETACnNfnJRc7fij9c/edit> 1/6

Pénzügyi szokások

Kedves Miskolci Egyetemisták!

Szakedolgozatomban Egyetemünk hallgatóinak pénzügyi szokásait vizsgálom. Kérlek Titeket, hogy segítsétek munkámat az alábbi kérdőív kitöltésével, mely néhány percet vesz igénybe.

Válaszaitokat előre is köszönöm! ***Kötelező**

A pénzügyekről általánosságban

1. Miből finanszírozod tanulmányaidat, havi megélhetésed? Több válasz is megjelölhető. *

- Diákmunka
- Szülői támogatás
- Ösztöndíj
- Részmunkaidős állás, gyakornoki program
- Diákhitel
- Teljes munkaidős állás

2. Mennyire fedezi kiadásaidat a havonta rendelkezésedre álló pénz? *

(A hónap vége előtt elfogy a havi pénzem) 1 2 3 4 5 (Havi pénzem jelentős részét megtakarítom)

3. Rendelkezel valamilyen formájú megtakarítással? Például: lakás előtakarékosági számla,

értékpapír, bankszámlán gyűjtött pénz...stb. *

- Igen, egy kis vésztartalékkal.
- Igen, hosszabb távra takarítok meg.
- Igen, hosszabb és rövidebb távra is megtakarítok.
- Nincs megtakarításom, nem tartom fontosnak a megtakarítást.
- Nincs megtakarításom, nem tudok félretenni.

4. Milyen formában tartod megtakarításaid? Több válasz is megjelölhető. *

- Készpénzben otthon
- Folyószámlán (bankszámlán)
- Állampapírban
- Banki lekötésben
- Célhoz kötött megtakarítási számlán, pl: lakástakarékpénztár, nyugdíj-előtakarékosság
- Értékpapírban (kötvény, részvény, egyéb)
- Nincsenek megtakarításaim
- Egyéb:....

5. Milyen céllal takarítasz/takarítanál meg jelenlegi/jövőbeli jövedelmedből? Több válasz is megjelölhető. *

- Tanulmányok
- Lakás, költözés, felújítás
- Cégalapítás
- Autó
- Esküvő, családalapítás
- Hobbi (utazás, sport, szórakozás...)
- Vésztartalék
- Nyugdíj
- Nem tartom fontosnak a megtakarítást, nem akarok megtakarítani

6. Mit gondolsz a lakástakarékpénztár (LTP) megszüntetéséről? *

- Egyetértek vele, nem volt kedvező megtakarítási forma.
- Sajnálom a megszűnését, a jövőben igénybe vettem volna.
- Sajnálom a megszűnését, de már rendelkezek vele.
- Nem érdekel, nem tervezek lakást vásárolni.
- Nem tudom mi az/nem hallottam róla.

Pénzügyi ismeretek

7. Értékelj az alábbi banki termékekkel kapcsolatos ismereteidet! *

(Semmit nem tudok róla, Tudásom minimális, Közepes szintű a tudásom, Jónak nevezhető a tudásom, Alapos, pontos ismeretekkel rendelkezem)

- Diákhitel
- Bankbetét
- Bankkártya
- Hitelkártya
- Megtakarítási számla
- Folyószámla

8. Honnan merítet pénzügyi ismereteid? Több válasz is megjelölhető. *

- Egyetemi tanulmányok
- Család
- Barátok
- Internetről tájékozódok
- Pénzügyi szolgáltatók szakembereinek tájékoztatásából
- Saját tapasztalatomból
- Nincsenek pénzügyi ismereteim
- Egyéb:...

9. Tanultál pénzügyet vagy közgazdaságtant középszintű oktatásban vagy felsőoktatásban?*

- Igen
 - Nem
10. **Jelenleg pénzügyi területen dolgozol, vagy dolgoztál valaha pénzügyi területen? ***
- Igen
 - Nem
11. **Mennyire vagy nyitott a gazdasági, pénzügyi hírekre? Milyen gyakran olvasol/hallgatsz/nézel ilyen típusú híreket? *.**
- Naponta
 - 2-3 naponta
 - Hetente
 - Csak, ha valami aktuálisan érint (pl.: lakástakarékpénztár, lakáshitel)
 - Nem érdeklődöm ilyen hírek iránt.

Pénzügyi szokások

12. **Melyik írja le legjobban költekezési szokásaidat? ***
- Egyszer élünk, nem spórolok
 - Van egy kis pénzügyi tartalékom vészhelyzetre
 - Folyamatosan figyelemmel kísérem pénzügyeimet, amit lehet félreteszek
 - Hónapról hónapra élek, nincs lehetőségem spórolni
13. **Mennyire jellemzőek Rád az alábbi állítások? Ahol 1= egyáltalán nem jellemző, 5= teljes mértékben jellemző. * (1 2 3 4 5)**
- Döntéseimben a nyereség elérése érdekében kockázatot is hajlandó vagyok vállalni.
 - Csalásunk gazdasági ügyeibe én is beleszólhatok.
 - Gyakran adok kölcsön pénzt ismerőseimnek.
 - Gyakran kérek kölcsön pénzt ismerőseimtől.
 - Fontosnak tartom, hogy a jövőmre nézve megtakarítással rendelkezem.
 - Minden pénzügyi döntésemet tudatosan hozom meg.
 - Tisztában vagyok az alapvető pénzügyi fogalmakkal.
 - Mindig naprakész vagyok a pénzügyek terén.
14. **Az alábbiak közül mely szokások IGAZAK pénzügyeidre? Több válasz is megjelölhető. ***
- Mielőtt vásárolnék, alaposan megfontolom, hogy telik-e rá.
 - Időben befizetem a számláimat.
 - Pénzügyeimet rendszeresen és alaposan ellenőrzöm.
 - Hosszú távú célokat határozok meg és törekszem elérni azokat.
 - Az elmúlt 1 évben volt olyan hónap, amelyben sikerült megtakarítanom.
 - Bevételeimről, kiadásaimról pontos költségvetést vezetek.
 - A pénzügyi termékek vásárlása előtt pontosan tájékozódok a piacon.
 - Kiadásaimat bankkártyával vagy átutalással rendezem.
 - Ezek közül egyik sem igaz rám.

Hitellel kapcsolatos kérdések

15. **Milyen céllal vennél/vettél fel hitelt? Több válasz is megjelölhető. ***
- Lakásvásárlás
 - Vállalkozásindítás és bővítés
 - Autóvásárlás
 - Tandíj fedezése
 - Fogyasztási céllal (pl. utazás, műszaki termékek)
 - Adósságrendezés
 - Semmilyen esetben nem vennék fel hitelt
16. **Mit gondolsz a diákhitelről? ***
- Nagyon megéri, most pénzhez jutok, nem érdekel, hogy fizetem vissza.

- Szerintem megéri felvenni, mert diplomával sokkal magasabb fizetésre számíthatok.
 - Nem tartom rossznak, de különösen jó lehetőségnek sem.
 - Nagyon rossznak tarom adóssággal indítani a "nagybetűs életet".
- 17. Rendelkezel/Rendelkeztél diákhitellel? ***
- Igen, Diákhitel 1-el
 - Igen, Diákhitel 2-vel
 - Nem rendelkezem
- 18. Mi győzött meg, hogy felvedd? ***
- Később kell elkezdenem törleszteni.
 - Alacsony hitel kamat.
 - Bízom/bíztam benne, hogy lesz lehetőségem korábban előtörleszteni.
 - Nem volt kérdés, muszáj volt felvennem, hogy el tudjam végezni a tanulmányaimat.
 - Nem jártam különösebben utána, jónak tűnt első hallásra.
 - Nem vettem fel Diákhitelt.
- 19. Milyen céllal vetted fel a Diákhitel 1-et? ***
- Tanulmányom alatti lakhatásom finanszírozására.
 - Tanuláshoz szükséges eszközök beszerzésére/szolgáltatások igénybevitelére (laptop, könyvek, külön órák, stb.)
 - Egyetemi élet, szórakozás.
 - Egyéb, nem az előzőekhez fűződők finanszírozására
 - Diákhitel 2-t vettem fel.
 - Nem vettem fel Diákhitelt.

Demográfiai adatok

- 20. Nem ***
- Férfi
 - Nő
- 21. Életkor ***
- 22. Tartózkodási hely ***
- Otthon, szülőkkel
 - Családi/saját tulajdonban lévő lakás
 - Albérlet
 - Kollégium
- 23. Melyik karra jársz? ***
- ME - Műszaki Földtudományi Kar
 - ME - Műszaki Anyagtudományi Kar
 - ME - Gépészmérnöki és Informatikai Kar
 - ME - Állam- és Jogtudományi Kar
 - ME - Gazdaságtudományi Kar
 - ME - Bölcsész tudományi Kar
 - ME - Egészségügyi Kar
- 24. Milyen képzési szinten tanulsz? ***
- Felsőfokú szakképzés
 - Alapszak
 - Mesterszak
 - Osztatlan képzés
 - PhD képzés

III. sz. melléklet: A kutatás időterve

	Időintervallumok							
Tevékenység	jan. 16.	jan. 23.	febr. 13.	febr. 20.	már. 6.	már. 13.	már. 27.	ápr. 10.
1. Kutatási terv								
1.1. A kutatás célja								
1.2. Kutatási kérdések azonosítása								
1.3. A tervet befolyásoló háttér információk és elméleti megközelítések								
1.4. Hipotézisek/kutatási kérdések megfogalmazása								
1.5. Szekunder források gyűjtése/ elemzése								
2. Adatok elemzési terve								
2.1 A kutatási módszer meghatározása								
2.2 A kérdőív kifejlesztése								
2.3 A mintavételi terv meghatározása								
2.4 Az adatfelvétel megtervezése								
2.5 Időterv								
3. Kérdőív								
3.1 Kérdőív elkészítése								
4. Adatfelvétel								
5. Adatelemzés								
5.1 Eredmények elemzése								
5.2. Hipotézisekkel/kérdésekkel való összevetés								
6. Kutatás összegzése								

Forrás: (Saját szerkesztés)

IV. sz. melléklet: Sztochasztikus kapcsolat vizsgálata Excelben

	GTK	nem GTK	össz			
naponta	15	1	16	Tmax	0,70710678	
2-3 naponta	29	7	36			
hetente	9	34	43			
csak, ha valmi akutális	14	34	48			
nem érdekelnek ilyen hírek	0	16	16			
össz	67	92	159	fji	erősség	5 t
						2 s
	GTK	nem GTK	össz			
naponta	6,74	9,26	16,00	T	0,047155129	
2-3 naponta	15,17	20,83	36,00			
hetente	18,12	27,77	45,89			
csak, ha valmi akutális	20,23	27,77	48,00			
nem érdekelnek ilyen hírek	6,74	9,26	16,00			
össz	67,00	94,89	161,89	fji*	C	0,066687423
					közepes erősségű kapcsolat	
	GTK	nem GTK	össz			
naponta	10,11	7,37	17,48			
2-3 naponta	12,61	9,18	21,79			
hetente	4,59	1,40	5,99			
csak, ha valmi akutális	1,92	1,40	3,31			
nem érdekelnek ilyen hírek	6,74	4,91	11,65			
össz	35,97	24,25	60,22	khi^2>0		
				kapcsolat van		

	Nő	Férfi	össz			
Igen, egy kis véstartalékka	15	32	47			
Igen, hosszab és rövidebb	16	10	26			
Igen hosszabbra	11	14	25			
nem tartom fontosnak	1	15	16			
nemtudok félretenni	6	37	43			
össz	49	108	157	fij	t	5
					s	2
					Tmax	0,70711
	Nő	Férfi	össz			
Igen, egy kis véstartalékka	14,67	32,33	47,00	T	0,27451	
Igen, hosszab és rövidebb	8,11	17,89	26,00			
Igen hosszabbra	7,80	17,20	25,00			
nem tartom fontosnak	4,99	11,01	16,00			
nemtudok félretenni	13,42	29,58	43,00			
össz	49,00	108,00	157,00	fij*	C	0,38822
					közepes kapcsolat	
	Nő	Férfi	össz			
Igen, egy kis véstartalékka	0,01	0,003	0,01			
Igen, hosszab és rövidebb	7,66	3,48	11,14			
Igen hosszabbra	1,31	0,59	1,90			
nem tartom fontosnak	3,19	1,45	4,64			
nemtudok félretenni	4,10	1,86	5,96			
össz	16,28	7,38	23,66	Khi^2		

Forrás: (saját szerkesztés)